

Ευρωπαϊκά Προγράμματα για την ένταξη των ευαίσθητων κοινωνικών ομάδων (προγράμματα ΕΚΟ-ΑΜΕΑ) στην αγορά εργασίας: Δήμους, Κοινότητες και Περιφέρειες

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ Π.Μ.Σ. ΣΤΙΣ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΝΕΟΛΑΙΑΣ, ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ,
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΚΑΡΑΜΗΤΣΙΟΥ ΕΥΘΥΜΙΑ |18012
ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΠΑΠΑΛΟΠΟΥΛΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

Σύντομη περιγραφή του Θέματος-Περίληψη

Θέμα και κεντρικός άξονας της διπλωματικής εργασίας είναι ο στόχος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και γενικότερα των ευρωπαϊκών χωρών για μείωση του αριθμού των ανέργων στην αγορά εργασίας και ειδικότερα τα ευρωπαϊκά προγράμματα (π.χ. προγράμματα ΕΣΠΑ) για την ένταξη των ευαίσθητων κοινωνικών ομάδων στην αγορά εργασίας. Θέματα που θα μας απασχολήσουν και στη συνέχεια είναι τα κάτωθι: α) τι ακριβώς εννοούμε όταν μιλάμε για άτομα με ειδικές ανάγκες (ΑΜΕΑ), ευάλωτες κοινωνικές ομάδες ή όταν ακόμα χρησιμοποιούμε τον όρο ΑΜΕΑ, β) ποια άτομα μπορούν και με τι είδους αναπηρίες να ενταχθούν στην αγορά εργασίας, αλλά και ακόμα περισσότερο πώς μπορούν αυτά τα άτομα να είναι παραγωγικά στην αγορά εργασίας ειδικότερα, αλλά και στο κοινωνικό σύνολο γενικότερα, γ) πόσο εύκολη είναι η ένταξή τους στην αγορά εργασίας και στην γενικότερη κοινωνική δομή έτσι όπως αυτή υφίσταται σήμερα, δ) ποιες αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και του ελληνικού κράτους, έχουν συμβάλει και κατά πόσο στην ευκολότερη ένταξη των ΑΜΕΑ στην κοινωνία. Αυτά είναι μερικά από τα ερωτήματα που θα μας απασχολήσουν στην πορεία της εργασίας μέχρι και την ολοκλήρωσή της.

Όπως θα δούμε στην εργασία, σύμφωνα με την πολιτεία και τους νόμους της, οι ευάλωτες και οι ειδικές κοινωνικές ομάδες ανήκουν στο γενικότερο πλαίσιο των ευπαθών ομάδων του πληθυσμού και χρήζουν για την πολιτεία εξίσου σημαντικής μεταχείρισης. Αυτό που θα ήταν σημαντικό να ξεκαθαρίσουμε από την αρχή είναι πως η βάση της εργασίας αυτής θα είναι οι ευάλωτες κοινωνικές ομάδες και οι ομάδες ατόμων με αναπηρίες, σωματικές ή ψυχικές (ή αλλιώς ΑΜΕΑ) καθώς και οι τρόποι με τους οποίους το κράτος βοηθά για την ομαλότερη ένταξή τους στην κοινωνική και οικονομική ζωή της χώρας.

Κυρίως σώμα της διπλωματικής θα είναι η έρευνα αναφορικά με τα Προγράμματα ΕΚΟ (ειδικών κοινωνικών ομάδων), που επιδοτούν νέες θέσεις εργασίας και στα οποία εντάσσονται ΑΜΕΑ, νεαρά άτομα που αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο κοινωνικού αποκλεισμού, απεξαρτημένα άτομα και νεαρά παραβατικά άτομα. Ενώ ακόμα, στόχος μας θα είναι να εντοπίσουμε αυτές τις ομάδες ατόμων, να τις παρουσιάσουμε και να τις αναλύσουμε προσεκτικά και έπειτα να παρουσιάσουμε τα προγράμματα και τους γενικότερους τρόπους με τους οποίους εντάσσονται και εισέρχονται οι συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες στην αγορά εργασίας και την κοινωνία. Πηγές άντλησης του ενδιαφέροντός μας θα είναι σχετικές αποφάσεις της ΕΕ και του ελληνικού κράτους, προκηρύξεις σχετικών προγραμμάτων από τον ίδιο τον ΟΑΕΔ ή και τυχόν άλλους οργανισμούς και φορείς, στοιχεία και προγράμματα του σήμερα και του χθες, καθώς επίσης υπουργικές αποφάσεις που λήφθηκαν σχετικά με τα παραπάνω. Ενώ, τέλος, θα ήταν πολύ ενδιαφέρον να παρουσιάσουμε στοιχεία της εξέλιξης των παραπάνω δράσεων, δηλαδή πώς και κατά πόσο βοήθησαν τέτοιου είδους προγράμματα στη μείωση της ανεργίας, αλλά και ακόμα περισσότερο, κατά πόσο βοήθησαν στην ομαλή ένταξη και διαβίωση των ίδιων των ατόμων που ανήκουν σε ειδικές κοινωνικές ομάδες στην αγορά εργασίας ειδικότερα και στην κοινωνία γενικότερα.

Brief description of the subject - Summary

Subject and central theme of this Master's thesis is the aim of the European Union and of European countries in general to reduce the level of unemployment in the labor market, and in particular the European Programs (e.g. European Regional Development Fund- ERDF programs) for the inclusion of vulnerable social groups in the labor market. Issues that will concern us in the continuation are the following: a) when we talk about people with special needs, vulnerable social groups, or when we still use the term "disabled", what exactly do we mean, b) which people with disabilities can join the labor market, but even more so, how can these individuals be productive in the labor market in particular, but also in society in general, c) how easy is the integration of people with disabilities in the labor market and in the general social structure as it exists today, d) what resolutions of the European Union, but also decision of the Greek State have contributed to the easier integration of people with disabilities into society. These are some of the questions that will concern us during the course of the work until its completion. As we shall observe in the thesis, according to the State and its laws, vulnerable social groups and special social groups (or else Persons with Disabilities) belong to the general context of vulnerable groups of the population and need equally important treatment from the state. It would be important to make clear from the very beginning that the basis of this thesis will be the vulnerable social groups of people with disabilities, physical or mental, and the ways in which the state helps for their smoother inclusion in the social and economic life of the country. The main body of the thesis will be the special program of the Public Employment Service of Greece for new job positions that include people with disabilities, young people facing the risk of social exclusion, substance abusers, and young delinquent people. Also goal of this thesis will be to identify these groups of people, to present and analyze them carefully, and furthermore to present the programs and the more general ways in which the special social groups join and enter the labor market and the society. Sources of our interest will be relevant decisions of the European Union and the Greek State, announcements of relevant work programs by the Public Employment Service of Greece or any other organizations and bodies, data and programs of today and yesterday, as well as ministerial decisions taken regarding the above. Conclusively, it would be very interesting to present some evidence of the development of the above actions, that is how and to what extent such programs have helped to reduce unemployment, and even more to what extent they have helped the smooth integration of people and the quality of life of the individuals themselves (the special social groups) in the labor market in particular, and in society in general.

Περιεχόμενα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι - Εισαγωγικές Έννοιες.....	4
1. Ορισμοί	4
2. Το θεσμικό πλαίσιο για τη δημιουργία κοινωνικής πολιτικής και κοινωνικών προγραμμάτων	5
3. Ο ρόλος του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) και της ΕΕ στην κοινωνική ενσωμάτωση των ΑΜΕΑ	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ- Το Πρόγραμμα Ειδικών Κοινωνικών Ομάδων	13
4. Προϋποθέσεις ένταξης σε ειδικές κοινωνικές ομάδες	13
5. Προγράμματα εργασίας ΕΚΟ (Ειδικών Κοινωνικών Ομάδων)-ΝΘΕ (Νέων Θέσεων Εργασίας) ΟΑΕΔ (Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού) (ή νέο ΔΥΠΑ-Δημόσια Υπηρεσία Απασχόλησης)	16
5.Α. Ο ρόλος του Προγράμματος ΕΚΟ-ΑΜΕΑ (Ειδικές Κοινωνικές Ομάδες)	18
6. Η ένταξη στην αγορά εργασίας	20
7. Σχετικό νομοθετικό πλαίσιο	21
8. Η προώθηση των Κοινωνικών προγραμμάτων μέσω της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και των Ιδιωτικών επιχειρήσεων	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ - Ο ρόλος των κοινωνικών προγραμμάτων για την ένταξη των ΑΜΕΑ στην αγορά εργασίας	26
9. Ο απόηχος των Προγραμμάτων ΕΚΟ στην κοινωνία	26
10. Η συμβολή των Κοινωνικών Προγραμμάτων για τις επιχειρήσεις και τα άτομα ΑΜΕΑ	28
11. Ο ρόλος των ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. (Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση)	32
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙV	33
Β. Συμπεράσματα	33
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ-ΠΗΓΕΣ.....	35

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι - Εισαγωγικές Έννοιες

1. Ορισμοί

Ευπαθείς κοινωνικές ομάδες, ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, ομάδες υψηλού κινδύνου, ειδικές κοινωνικές ομάδες, είναι μερικοί από τους όρους που χρησιμοποιούνται για να αναφερθούμε στις ομάδες πληθυσμού των οποίων η συμμετοχή στην κοινωνική και οικονομική ζωή συμβαίνει με δυσκολία, είτε εξαιτίας κάποιας σωματικής, ψυχικής, νοητικής ή αισθητηριακής αναπηρίας είτε εξαιτίας οικονομικών και κοινωνικών προβλημάτων ή ακόμα και απρόβλεπτων γεγονότων που επηρεάζουν την εύρυθμη κοινωνική και οικονομική τους ένταξη.

Ευάλωτες ομάδες πληθυσμού (σύμφωνα με τον Ν.4019/2011 ΦΕΚ 216/Α) ονομάζονται εκείνες οι ομάδες στις οποίες ανήκουν άτομα που η κοινωνική ή οικονομική τους ένταξη δυσχεραίνεται εξαιτίας κάποιας ασθένειας ή αναπηρίας, ψυχικής ή σωματικής, εξαιτίας κάποιας παραβατικής συμπεριφοράς ή και άτομα που είναι εξαρτημένα, απεξαρτημένα από ουσίες, οροθετικοί, φυλακισμένοι/αποφυλακισμένοι και ανήλικοι παραβάτες. Από την άλλη, ως **Ειδικές Κοινωνικές Ομάδες Πληθυσμού** (σύμφωνα με τον Ν.4019/2011 ΦΕΚ 216/Α) ορίζονται αυτές που βρίσκονται σε μειονεκτική θέση ως προς την ομαλή ένταξή τους στην αγορά εργασίας από κοινωνικά, οικονομικά και πολιτισμικά αίτια, δηλαδή άνεργοι νέοι, άνεργοι άνω των πενήντα ετών, μακροχρόνια άνεργοι, αρχηγοί μονογονεϊκών οικογενειών, μέλη πολύτεκνων οικογενειών, γυναίκες θύματα κακοποίησης, αναλφάβητοι, κάτοικοι απομακρυσμένων περιοχών, άτομα με πολιτισμικές ιδιαιτερότητες και μετανάστες ή και πρόσφυγες.

Με τον όρο **ΑΜΕΑ** νοούνται εκείνα τα άτομα που νοσούν από μακροχρόνιες σωματικές, ψυχικές, διανοητικές ή και αισθητηριακές ασθένειες, οι οποίες και δυσχεραίνουν την ένταξή τους στη κοινωνική και οικονομική ζωή της χώρας.

Με τον όρο **Αναπηρία** εννοούμε χαρακτηριστικά που είτε κατέχει το άτομο από την στιγμή της γέννησής του, είτε κάνουν την εμφάνισή τους στην μετέπειτα ζωή του ατόμου. Τέτοια μπορεί να είναι μια λειτουργική βλάβη ή το αποτέλεσμα τραυματικών επιδράσεων στις διάφορες λειτουργίες του οργανισμού του ατόμου. Αν και γενικά ο όρος «αναπηρία» δεν είναι εύκολο να περιοριστεί και να αποσαφηνιστεί, παρόλα ταύτα γενικά η αναπηρία μπορούμε να πούμε ότι εμπεριέχει κοινωνικές διαστάσεις και διαφέρει ανάλογα με την οπτική που την προσεγγίζει ο κάθε επιστήμονας, παιδαγωγός, γιατρός, κοινωνικός λειτουργός ή κοινωνιολόγος.

Ειδικό Πρόγραμμα Ενίσχυσης εργοδοτών (ΝΘΕ ΕΚΟ) Νέων Θέσεων Εργασίας Ειδικών Κοινωνικών Ομάδων της Δημόσια Υπηρεσία Απασχόλησης (ΔΥΠΑ, πρώην ΟΑΕΔ) ονομάζεται το ειδικό πρόγραμμα ενίσχυσης εργοδοτών για την πρόσληψη άνεργων ατόμων με αναπηρίες (ΑΜΕΑ), απεξαρτημένων από εξαρτησιογόνες ουσίες, αποφυλακισμένων, νεαρών παραβατικών ατόμων ή νεαρών ατόμων που βρίσκονται σε κοινωνικό κίνδυνο.

ΟΑΕΔ ή πλέον ΔΥΠΑ. Το όνομα «ΟΑΕΔ» (Οργανισμός Απασχόλησεως Εργατικού Δυναμικού) δόθηκε κατά το 1969 στον πρώην ΟΑΑΑ (Οργανισμό Απασχολήσεως και Ασφαλίσεως Ανεργίας) ως νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου του Υπουργείου Εργασίας, ενώ από το 2022 ο παραπάνω οργανισμός, ως μετεξέλιξη με νέο οργανόγραμμα και μια σειρά καινοτομιών, λειτουργεί με νέο ονομασία ως «Δ.ΥΠ.Α.» (Δημόσια Υπηρεσία Απασχόλησης) (*επίσημος ιστότοπος της <https://www.dypa.gov.gr/istoriki-ekseliksi>*).

Η **Ευρωπαϊκή Επιτροπή**, η οποία αναφέρεται και συχνά ως Κομισιόν, είναι θεσμικό όργανο της ΕΕ, με σκοπό την προστασία των κοινοτικών συμφερόντων των κρατών μελών της ΕΕ και εκτελεστικό όργανο αρμόδιο για την εφαρμογή πολιτικών για την εξασφάλιση της εφαρμογής της

ευρωπαϊκής νομοθεσίας. Η επιτροπή διαδραματίζει ενεργό ρόλο στην χάραξη της συνολικής στρατηγικής της ΕΕ καθώς και τον σχεδιασμό και την υλοποίηση των πολιτικών αυτής (*επίσημος ιστότοπος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής <https://commission.europa.eu>*).

2. Το θεσμικό πλαίσιο για τη δημιουργία κοινωνικής πολιτικής και κοινωνικών προγραμμάτων

Οι κυρίαρχες αρχές της ισότητας και της δικαιοσύνης στον χώρο εργασίας, μέσα από συντονισμένες προσπάθειες τόσο των εργαζομένων όσο και των αντιπροσώπων αυτών, για τη δημιουργία ενός περιβάλλοντος όπου οι εργαζόμενοι και τα δικαιώματά τους θα γίνονται σεβαστά και θα απολαμβάνουν αρχές ίσης μεταχείρισης ανεξάρτητα από παράγοντες όπως η ηλικία, η φυλή, η θρησκεία, η κοινωνική θέση, η αναπηρία, η εκπαίδευση και γενικά άλλα ατομικά χαρακτηριστικά, αντικατέστησαν τις αυταρχικές προσεγγίσεις του ταξικού συστήματος γύρω στο τέλος του 19^{ου} αιώνα με αρχές του 20^{ου}. Στη σύγχρονη εποχή κυρίαρχο υπόδειγμα διαχείρισης της διαφορετικότητας είναι αυτό της ισότητας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Πολλές χώρες έχουν υιοθετήσει το παραπάνω παράδειγμα διαχείρισης της διαφορετικότητας, μέσα από το οποίο εξασφαλίζεται η ισότητα και στο πλαίσιο της οποίας κάθε άτομο απολαμβάνει νομικά κατοχυρωμένα δικαιώματα.

Για την διαμόρφωση ενός βασικού θεσμικού πλαισίου για την προστασία των ατόμων με ειδικές ανάγκες σημαντική θέση κατέχει και το Σύνταγμα της Ελλάδας. Το άρθρο 21 παρ. 6 Σ αναφέρει «Τα άτομα με αναπηρίες έχουν δικαίωμα να απολαμβάνουν μέτρων που εξασφαλίζουν την αυτονομία, την επαγγελματική ένταξη και τη συμμετοχή τους στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας». Σημαντικό εδώ είναι να αναφέρουμε ότι η αναθεώρηση του Συντάγματος της Ελλάδας του 2001 έχει καθιερώσει τον όρο «άτομα με αναπηρίες» σε αντικατάσταση του όρου «άτομα με ειδικές ανάγκες», ενώ παρουσιάζονται σε συγκεκριμένα άρθρα του Συντάγματος, με συνδυαστική ή και ξεχωριστή ερμηνεία, η προστασία και το πλαίσιο μέτρων για την διευκόλυνση και την συνταγματική κατοχύρωση του σεβασμού και της προστασίας της αξίας του ανθρώπου και της αρχής της ισότητας έναντι του νόμου και των ίσων δικαιωμάτων, άρθρα σημαντικά για την ενίσχυση του ρυθμιστικού πλαισίου για τα άτομα με αναπηρία και την αντιμετώπισή τους από το κράτος.

Το έτος 1981 κηρύχθηκε από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών έτος μειονεκτούντων προσώπων με «πλήρη συμμετοχή και ισότητα», ενώ η ΓΣ σημείωσε ότι ένα ευρύ πρόγραμμα παγκόσμιας δράσης σχετικά με τα μειονεκτούντα πρόσωπα πρέπει να εφαρμοστεί ώστε τα μέτρα που θα ισχύουν να είναι αποτελεσματικά τόσο σε διεθνές όσο και σε εθνικό επίπεδο προκειμένου να πραγματοποιηθούν οι σκοποί της «πλήρους συμμετοχής» των παραπάνω ατόμων στην κοινωνική ζωή και ανάπτυξη καθώς και της «ισότητας». Στη συνέχεια, λοιπόν, των παραπάνω αποφασίστηκε και ψηφίστηκε η Διεθνής Σύμβαση Εργασίας για την επαγγελματική επαναπροσαρμογή και απασχόληση των μειονεκτούντων ατόμων (η οποία κυρώθηκε στην ελληνική έννομη τάξη με το ν.1556/1985), διατάξεις της οποίας εφαρμόζονται σε όλες τις κατηγορίες μειονεκτούντων προσώπων. Σκοπός αυτής της διεθνούς σύμβασης είναι, μεταξύ άλλων, η λήψη προσιτών μέτρων επαγγελματικής επαναπροσαρμογής στην ελεύθερη αγορά εργασίας, η λήψη ειδικών μέτρων που θα αποβλέπουν στην αποτελεσματική εξασφάλιση ευκαιριών και μεταχείρισης μεταξύ των μειονεκτούντων εργαζομένων και των άλλων εργαζομένων, η ενεργοποίηση υπηρεσιών επαγγελματικού προσανατολισμού, επαγγελματικής κατάρτισης, τοποθέτησης, απασχόλησης και άλλων συναφών υπηρεσιών, που θα επιτρέπουν στα μειονεκτούντα άτομα να διατηρήσουν μια απασχόληση και να προοδεύουν επαγγελματικά.

Σύμφωνα με τον επίσημο ιστότοπο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μέχρι το 2020 το ένα πέμπτο του πληθυσμού της ΕΕ αναμένεται να έχει κάποια μορφή αναπηρίας. Το Τμήμα Κοινωνικής Ενσωμάτωσης Ατόμων με Αναπηρία του Υπουργείου εργασίας και κοινωνικών ασφαλίσεων, της Κύπρου (<https://www.mlsi.gov.cy>), αναφέρει πως ήδη ένας στους έξι πολίτες στην Ευρωπαϊκή Ένωση αντιμετωπίζει κάποιο είδος αναπηρίας. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας αναφέρει ότι περισσότερο από ένα δισεκατομμύριο άνθρωποι παγκοσμίως είναι άτομα με αναπηρία, ενώ ακόμα περίπου 190 εκατομμύρια άνθρωποι αντιμετωπίζουν σημαντικές δυσκολίες στην καθημερινή τους ζωή. Η Ευρωπαϊκή Ένωση και τα κράτη μέλη αυτής έχουν δεσμευθεί να βελτιώσουν την κοινωνική και οικονομική κατάσταση των ατόμων με αναπηρίες με βάση τον **Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων** της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτό το σημαντικό νομικό κείμενο προστατεύει σε επίπεδο πρωτογενούς δικαίου της ΕΕ τα άτομα με αναπηρία, υπερασπίζοντας το δικαίωμά τους να ζουν μια ανεξάρτητη ζωή, να δουλεύουν, να είναι μέρος της κοινωνίας και να συμμετέχουν στην κοινωνική ζωή της χώρας όπως όλα τα άτομα. Ως συλλογικό-δεσμευτικό κείμενο, ο Χάρτης, συμβάλλει στη διαφύλαξη όλων των δικαιωμάτων των ανθρώπων σεβόμενος την πολυμορφία και την πολυπλοκότητα των ατόμων, των πολιτισμών, των παραδόσεων των λαών καθώς επίσης και την εθνική ταυτότητα των ίδιων των κρατών μελών της ΕΕ. Συγκεκριμένα και στο κεφάλαιο τρία του Χάρτη, ειδική μνεία γίνεται στα άτομα με ειδικές ανάγκες και την αναγνώριση του σεβασμού στο δικαίωμα αυτών να επωφελούνται μέτρων που θα τους εξασφαλίσει την αυτονομία, την κοινωνική και επαγγελματική ένταξη και τη συμμετοχή στο κοινωνικό και πολιτιστικό βίο. Σημαντικότερο άρθρο του Χάρτη, που συνοψίζει ό,τι θα αναφερθεί και θα επεκταθεί παρακάτω είναι το άρθρο ένα, για τον σεβασμό και την προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας.

Στις 4 Μαρτίου του έτους 2021 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε το σχέδιο δράσης για τον Ευρωπαϊκό πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων και τις 20 αρχές που αποτελούν *φάρο που μας οδηγεί προς μια ισχυρή κοινωνική Ευρώπη η οποία είναι δίκαιη, χωρίς αποκλεισμούς και γεμάτη ευκαιρίες* (commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/economy-works-people/jobs-growth-and-investment/european-pillar-social-rights/european-pillar-social-rights-20-principles_el). Οι τρεις κύριοι στόχοι υλοποίησης μέχρι το 2030 είναι: α) τουλάχιστον το 78% των ατόμων ηλικίας 20 με 64 ετών να εργάζονται, β) τουλάχιστον το 60% των ενηλίκων πρέπει να συμμετέχουν σε εκπαίδευση κάθε χρόνο και γ) να μειωθεί τουλάχιστον κατά 15 εκατομμύρια ο αριθμός των ατόμων που διατρέχουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού. Σημαντικοί στόχοι του Ευρωπαϊκού Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων είναι: 1) η ισότητα των ευκαιριών και το δικαίωμα της ίσης μεταχείρισης και ίσων ευκαιριών ανεξαρτήτως φύλου, θρησκείας, αναπηρίας κτλ, με την σχετική δράση της Επιτροπής «EU anti-racism Action Plan 2020-2025», και 2) το δικαίωμα στην εισοδηματική στήριξη των ατόμων με αναπηρία για την αξιοπρεπή διαβίωσή τους και την προώθηση της συμμετοχής στην αγορά εργασίας και στην κοινωνία αλλά και σε ένα γενικότερο εργασιακό περιβάλλον προσαρμοσμένο στις ανάγκες τους, με την σχετική δράση της Επιτροπής «Στρατηγική για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία 2021-2030».

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει δεσμευθεί για την προώθηση της ευαισθητοποίησης απέναντι σε άτομα με αναπηρίες και στις ειδικές κοινωνικές ομάδες. Η ίδια διοργανώνει κάθε χρόνο Ευρωπαϊκή Ημέρα Ατόμων με Αναπηρίες και βραβείο προσβάσιμης πόλης, το οποίο και αποδίδει σε πόλεις που έχουν καταβάλει σημαντικές προσπάθειες για να γίνουν όσο το δυνατόν περισσότερο φιλικές προς τα άτομα των ειδικών κοινωνικών ομάδων, χρηματοδοτεί με σημαντικά ποσά κάθε χρόνο ευρωπαϊκές οργανώσεις ατόμων με αναπηρίες ώστε να μπορούν να συμβάλλουν στις διαδικασίες της ΕΕ καθώς επίσης και τη διοργάνωση Ετήσιου Φόρουμ για την εφαρμογή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ως το μοναδικό όργανο της Ευρωπαϊκής Ένωσης που υποβάλλει νομοθετικές προτάσεις για έγκριση από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο της ΕΕ και το οποίο προστατεύει τα συμφέροντα των πολιτών της ΕΕ, προωθεί την ένταξη και συμμετοχή για τα άτομα με αναπηρία με τις πολιτικές που εφαρμόζει και ειδικότερα με ένα βασικό μέσο της, την **Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Αναπηρία**.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση και τα κράτη μέλη της θέσπισαν ένα κείμενο που αναφέρει τα δικαιώματα που έχουν τα άτομα με αναπηρία και αναπτύσσει τα μέσα με τα οποία τα κράτη θα πρέπει να προστατεύσουν αυτά. Αυτό το κείμενο ονομάζεται **Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ανθρώπων με Αναπηρία** της 3^{ης} Δεκεμβρίου 1982. Με αφορμή την ημέρα αυτή, η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ καθιέρωσε την 3^η Δεκεμβρίου κάθε έτους ως «Ημέρα των Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες» (Παγκόσμια ημέρα των Ατόμων με Αναπηρία- International Day of Person with Disabilities), ημέρα κατά την οποία δίνεται η ευκαιρία στην κοινωνία να εστιάσει την προσοχή της στα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, βελτιώνοντας έτσι την ποιότητα ζωής τους και υλοποιώντας νέες μεταρρυθμίσεις που θα προωθήσουν την κοινωνική ενσωμάτωσή τους. Παράλληλα, κάθε έτος η Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες (Ε.Σ.Α.μεΑ.) στη χώρα μας υποβάλλει στον Πρόεδρο της Βουλής των Ελλήνων έκθεση που αναφέρεται στην γενικότερη αντιμετώπιση των ανθρώπινων και κοινωνικών δικαιωμάτων των Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες στην Ελλάδα.

Μέσα από το πρόγραμμα-κείμενο για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, η ΕΕ και τα κράτη μέλη αυτής έχουν τη δυνατότητα να σιγουρέψουν ότι όλα τα άτομα με αναπηρία θα έχουν τις ίδιες ευκαιρίες με όλα τα άλλα άτομα, δεν θα δέχονται άδικη ή άσχημη μεταχείριση λόγω της αναπηρίας τους και αναπτύσσουν μέσα με τα οποία να μπορούν να συμμετέχουν στην κοινωνία όπως κάθε άλλο άτομο.

Κάνει, επίσης, σημαντικά σχέδια για να μπορεί να οργανώνει καλύτερα τη δουλειά της σχετικά με τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία. Τα σχέδια αυτά ονομάζονται **Στρατηγικές Αναπηρίας**. Πρόσφατα, και συγκεκριμένα την 3^η Μαρτίου 2021, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενέκρινε την νέα Στρατηγική για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία για το 2021-2030, η οποία βασίζεται στην προκάτοχό της, την Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Αναπηρία 2010-2020 (<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1484&langId=el>, Ένωση ισότητας: στρατηγική για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία για το 2021-2030) . Στόχος της Στρατηγικής αυτής είναι να ανοίξει ο δρόμος για μια Ευρώπη χωρίς φραγμούς και στην ενδυνάμωση των ατόμων με αναπηρία ώστε να χαίρουν δικαιωμάτων συμμετέχοντας πλήρως στην κοινωνία και την οικονομία, έχοντας ως γνώμονα το επονομαζόμενο "Θεματολόγιο των Ηνωμένων Εθνών" (ένα καθολικό πλαίσιο της ΕΕ και του ΟΗΕ για την επίτευξη των στόχων τους) για τη βιώσιμη ανάπτυξη με ορίζοντα το 2030 (*Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*). Η νέα αυτή Στρατηγική λαμβάνει υπόψη όλες τις μορφές αναπηρίας, μακροχρόνιες, σωματικές, νοητικές, αισθητηριακές και ψυχικές. Εκτός των άλλων, η νέα αυτή φιλόδοξη Στρατηγική θέτει ως στόχο την ισότιμη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία, με διασφάλιση ίσων ευκαιριών στην εκπαίδευση, τον πολιτισμό, τον τουρισμό, τον αθλητισμό, αλλά και σε όλες τις υπηρεσίες υγείας.

Σε ένα άλλο πλαίσιο ισότιμης πρόσβασης πέραν των συνόρων για τα άτομα με αναπηρία, κυρίως στους τομείς του πολιτισμού, της αναψυχής, του αθλητισμού και των μεταφορών, η Ευρωπαϊκή Ένωση αναπτύσσει ένα εθελοντικό σύστημα αμοιβαίας αναγνώρισης της κατάστασης αναπηρίας με βάση την **Ευρωπαϊκή Κάρτα Αναπηρίας**. Η κάρτα αναγνωρίζεται αμοιβαία από τις χώρες της Ένωσης που συμμετέχουν στο σύστημα, σε εθελοντική βάση. Σχετικό πολιτικό πρόγραμμα έχει τεθεί

σε εφαρμογή από την Κύπρο, το Βέλγιο, την Εσθονία, τη Φινλανδία, την Ιταλία και άλλες χώρες από το 2016, ενώ το 2019 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ξεκίνησε αξιολόγηση της πρωτοβουλίας, τα αποτελέσματα της οποίας θα παράσχουν μια πιο ολοκληρωμένη ανάλυση και εκτίμηση της εφαρμογής του παραπάνω σχεδίου.

Το **πρόγραμμα Helios II** (πρόγραμμα Ήλιος) είναι ένα Ευρωπαϊκό πρόγραμμα για την υπεράσπιση των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Το πρόγραμμα Helios II ακολούθησε το ψήφισμα, του Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων της ΕΕ, του 1981, το οποίο και καθιέρωσε ένα πλαίσιο δράσης για την προώθηση της οικονομικής, κοινωνικής και επαγγελματικής ένταξης των ατόμων με αναπηρία. Κατά την 25^η Φεβρουαρίου του έτους 1993, η ΕΕ θέσπισε το πρόγραμμα Helios II, με διάρκεια έως τις 31 Δεκεμβρίου 1996, για την προώθηση της παροχής ίσων ευκαιριών και της ένταξης των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Αυτό το πρόγραμμα είχε ως στόχο την επέκταση της δράσης στην εκπαίδευση, την επαγγελματική κατάρτιση, την κοινωνική και την οικονομική ένταξη των ατόμων με αναπηρίες, αλλά και την προώθηση της αυτόνομης διαβίωσής τους (93/136/ΕΟΚ: Απόφαση του Συμβουλίου της 25ης Φεβρουαρίου 1993 για τη θέσπιση τρίτου κοινοτικού προγράμματος δράσης υπέρ των ατόμων με ειδικές ανάγκες (HELIOS II 1993-1996, Επίσημη εφημερίδα αριθ. L 056 της 09/03/1993 σ. 0030 - 0036). Στο άρθρο 2 της Απόφασης του Συμβουλίου, για τους σκοπούς του προγράμματος ο όρος «άτομα με ειδικές ανάγκες» διευκρινίζεται ως προς το περιεχόμενό του και περιλαμβάνει «...άτομα με σοβαρές ανεπάρκειες, ανικανότητες ή μειονεξίες που οφείλονται σε σωματικές βλάβες, συμπεριλαμβανομένων των βλαβών των αισθήσεων, ή σε διανοητικές ή ψυχικές βλάβες, οι οποίες περιορίζουν ή αποκλείουν την εκτέλεση δραστηριότητας ή λειτουργίας η οποία θεωρείται κανονική για έναν άνθρωπο». Το ευρωπαϊκό αυτό πρόγραμμα είχε τετραετή διάρκεια, με προϋπολογισμό 37 εκατομμύρια ευρώ από το Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Ταμείο. Η εκπροσώπηση των ατόμων αυτών γινόταν μέσω του Ευρωπαϊκού Φόρουμ Ατόμων με Αναπηρία (EDF-European Disability Forum), το οποίο και εκπροσωπούσε τα άτομα με αναπηρίες και τις οικογένειές τους στον διάλογο με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Όπως αναφέρεται και στο άρθρο 9 της Επίσημης Εφημερίδας του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το πρόγραμμα Helios II (93/136/ΕΟΚ: Απόφαση του Συμβουλίου της 25ης Φεβρουαρίου 1993 για τη θέσπιση τρίτου κοινοτικού προγράμματος δράσης υπέρ των ατόμων με ειδικές ανάγκες (HELIOS II 1993-1996), το Ευρωπαϊκό Φόρουμ Ατόμων με Αναπηρία (European Disability Forum), το οποίο και συγκροτείται από τον δικό του Πρόεδρο-Εκπρόσωπο, συγκεντρώνει αντιπροσωπευτικές οργανώσεις ατόμων με αναπηρία από όλη την Ευρώπη και αναφέρει στην Επιτροπή όλες τις σχετικές ανάγκες που προκύπτουν. Ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Φόρουμ Ατόμων με Αναπηρία (*European Disability Forum*, <https://www.edf-feph.org>) είναι να παρακολουθεί και να συντονίζει την πολιτική της ΕΕ για καλύτερη και πιο ολοκληρωμένη καθοδήγηση των θεσμικών οργάνων στην υπεράσπιση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία και αποτελεί ίσως ένα παράδειγμα για την πιο αντιπροσωπευτική οργάνωση του Ευρωπαϊκού κινήματος για την εκπροσώπηση των ατόμων με αναπηρία και των οικογενειών τους με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Συμβούλιο της ΕΕ και γενικότερα όλους τους άλλους ευρωπαϊκούς θεσμούς. Το σχετικό Φόρουμ δραστηριοποιείται ενεργά μέχρι και σήμερα στους τομείς της υγείας, της εργασίας, της εκπαίδευσης, της ανεξάρτητης διαβίωσης και της αποϊδρυματοποίησης. Σχετική έκθεση του έτους 2019 της επίσημης ιστοσελίδας του Ευρωπαϊκού Φόρουμ Ατόμων με Αναπηρία αναφέρει πως τα άτομα με αναπηρία έχουν 24,4% λιγότερες πιθανότητες να απασχοληθούν από τα άτομα χωρίς αναπηρία. Από την άλλη μεριά, το 75% των ατόμων χωρίς αναπηρία απασχολούνται σε κάποια μορφή εργασίας έναντι του 50,8% των ατόμων με αναπηρία, μιλώντας πάντα για ποσοστά ατόμων εντός της ΕΕ. Αναφέρεται δε πως το ποσοστό εργασίας για τις γυναίκες με αναπηρία στην

αγορά εργασίας είναι σε δυσχερέστερη θέση, καθώς μόνο το 20,6% των γυναικών απασχολείται σε κάποια μορφή εργασίας πλήρους απασχόλησης έναντι ποσοστού 28,5% των ανδρών.

Όλα τα παραπάνω είναι μικρά αλλά σημαντικά βήματα που έχουν γίνει μέσω της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αντιμετώπιση των προβλημάτων των ατόμων με αναπηρία. Παρόλη τη δουλειά που κάνει η ΕΕ, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και όλα τα κράτη μέλη που συμμετέχουν σε αυτήν χρειάζονται ακόμα πολλή δουλειά για να μπορέσουν να βελτιώσουν τα πράγματα. Για παράδειγμα, είναι ακόμα αρκετά δύσκολο γι' αυτά τα άτομα να μπορούν να ταξιδέψουν σε άλλη χώρα στην ΕΕ για να σπουδάσουν ή να εργαστούν. Και αυτό γιατί δεν είναι ακόμα απολύτως προσβάσιμα τα μεταφορικά μέσα, όπως τρένα και λεωφορεία, ώστε να μπορούν να τα χρησιμοποιούν με άνεση και να μπορούν να μετακινηθούν. Ένα άλλο πρόβλημα που χρειάζεται να αντιμετωπισθεί είναι η άμεση πιστοποίηση ενός ατόμου με αναπηρία κατά την μετάβασή του σε άλλη χώρα. Δηλαδή αν ένα άτομο μετακομίσει σε μία άλλη χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μπορεί να χρειαστεί πολύ χρόνο για να πιστοποιήσει η χώρα υποδοχής του την αναπηρία του και να του προσφέρει την βοήθεια που χρειάζεται. Το σημαντικότερο, βέβαια, πρόβλημα που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία είναι η εργασία. Πολλά άτομα με αναπηρία δεν έχουν εργασία, ενώ παράλληλα είναι πολύ δύσκολο να είναι ανεξάρτητα και μέλη της κοινωνίας. Βέβαια τις δράσεις και τις κινήσεις της ΕΕ, αλλά και συγκεκριμένα των κρατών μελών της, για την αντιμετώπιση του σχετικού προβλήματος θα αναλύσουμε παρακάτω.

3.Ο ρόλος του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) και της ΕΕ στην κοινωνική ενσωμάτωση των ΑΜΕΑ

Η δημιουργία του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών είχε ως στόχο, από την απαρχή του κιόλας, να συμβάλει στη σταθεροποίηση των διεθνών σχέσεων και την διατήρηση της ειρήνης μετά από έναν καθόλα καταστροφικό πόλεμο. Εκτός όμως από την σταθεροποίηση των διεθνών σχέσεων και την διατήρηση της ειρήνης, ο ΟΗΕ κατέστη έναν θεμελιωτή, από μια σειρά δράσεων που στόχο έχουν την βελτίωση της ζωής των ανθρώπων σε όλο τον κόσμο.

Μέσα σε ένα πλαίσιο που στοχεύει στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου και την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου, ο ΟΗΕ δρα βελτιωτικά για την προάσπιση των αδύναμων ομάδων της κοινωνίας. Για την διαμόρφωση ενός διεθνούς δικαίου για τα ανθρώπινα δικαιώματα γενικότερα έχουν υπογραφεί συνθήκες μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ και του ΟΗΕ, οι οποίες στο σύνολό τους απαγορεύουν τις διακρίσεις και μάχονται υπέρ των ατομικών, κοινωνικών, μορφωτικών και οικονομικών δικαιωμάτων των ατόμων.

Ο ΟΗΕ έχοντας, λοιπόν, ως γνώμονα την προαγωγή, την προστασία και την διασφάλιση της ισότιμης διαχείρισης των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών από όλα τα άτομα με ειδικές ανάγκες (άτομα με μακροχρόνιες σωματικές, νοητικές, πνευματικές ή αισθητηριακές βλάβες), προχώρησε στη δημιουργία μιας Σύμβασης, η οποία θα προωθεί τον σεβασμό, την αξιοπρέπεια, τη μη-διάκριση, την ανεξαρτησία, την ισότητα των ευκαιριών και την πλήρη και αποτελεσματική συμμετοχή των ΑμεΑ στην κοινωνία.

Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων Με Αναπηρία (CRPD, Convention on the Rights of Persons with Disabilities) μαζί το προαιρετικό πρωτόκολλο αυτής εγκρίθηκε τον Δεκέμβριο του 2006, άνοιξε προς υπογραφή τον Μάρτιο του 2007 και τέθηκε σε ισχύ τον Μάιο του 2008. Υπήρξαν συνολικά ογδόντα δύο (82) υπογραφές στη Σύμβαση και σαράντα τέσσερις (44) στο προαιρετικό πρωτόκολλο, πράγμα που σημαίνει και την επικύρωση με τον μεγαλύτερο αριθμό υπογραφόντων

στην ιστορία μιας Σύμβασης. Η Σύμβαση προορίζεται ως μέσο για τα ανθρώπινα δικαιώματα με ρητή διάσταση κοινωνικής ανάπτυξης. Υιοθετεί μια ευρεία κατηγοριοποίηση των ατόμων με αναπηρία και επιβεβαιώνει ότι όλα τα άτομα με κάθε είδους αναπηρία πρέπει να απολαμβάνουν όλα τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες. Διευκρινίζει τον τρόπο με τον οποίο ισχύουν όλα τα δικαιώματα για όλα τα άτομα και προσδιορίζει τους τομείς στους οποίους πρέπει να γίνουν προσαρμογές ώστε τα άτομα με αναπηρία να μπορούν να ασκούν αποτελεσματικά τα δικαιώματά τους. Αναπόσπαστο όργανο της παραπάνω σχετικής Σύμβασης είναι η Επιτροπή για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, η οποία αποτελείται από δεκαοκτώ (18) εμπειρογνώμονες και συνεδριάζει δύο ή τρεις φορές τον χρόνο στη Γενεύη για να εξετάσει τις εκθέσεις που υποβάλλονται από τα εκατόν εξήντα τέσσερα (164) κράτη μέλη του ΟΗΕ σχετικά με την συμμόρφωσή τους με τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία.

Στη σχετική Σύμβαση, τα κράτη-μέλη αναγνωρίζουν, εκτός των άλλων, ότι: α) όλα τα άτομα είναι ίσα απέναντι στο νόμο και έχουν δικαίωμα στην ίση προστασία, β) απαγορεύονται όλες οι διακρίσεις λόγω αναπηρίας αλλά και προβλέπεται αποτελεσματική νομική προστασία, γ) δεν θεωρούν ως διάκριση μέτρα τα οποία είναι απαραίτητα για την επίτευξη και διασφάλιση της ισότητας.

Προκειμένου να προχωρήσουν βαθύτερα στη ρίζα της κοινωνίας και όχι απλά στη λήψη μέτρων για την προάσπιση των ευαίσθητων κοινωνικών ομάδων, τα κράτη-μέλη προωθούν την αφύπνιση της κοινωνίας με την καλλιέργεια του σεβασμού και της αξιοπρέπειας, την καταπολέμηση των προκαταλήψεων και των στερεότυπων, συμπεριλαμβανομένων και εκείνων που βασίζονται στο φύλο και την ηλικία, την προώθηση των θετικών αντιλήψεων, την αναγνώριση των δεξιοτήτων και των προσόντων των ΑμεΑ και την υιοθέτηση ενός εκπαιδευτικού συστήματος που θα προωθεί τον σεβασμό και την αφύπνιση σχετικά με τα δικαιώματα των ΑμεΑ.

Με την Σύμβαση, τα κράτη-μέλη αναγνωρίζουν την αναπηρία ως μια εξελισσόμενη έννοια, που απορρέει από την αλληλεπίδραση μεταξύ ατόμων με κοινές ή παρόμοιες εμπειρίες και εμπόδια από το περιβάλλον τους που εμποδίζουν την πλήρη και αποτελεσματική συμμετοχή τους στην κοινωνία σε ίση βάση με τους άλλους. Αναγνωρίζουν περαιτέρω την διαφορετικότητα των ΑμεΑ και την ανάγκη για προώθηση και προστασία των δικαιωμάτων αυτών.

Σκοπός της Σύμβασης είναι να προάγει, να προστατεύσει και να διασφαλίσει την ίση απόλαυση των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών του ανθρώπου από όλα τα άτομα με αναπηρίες και να προάγει τον σεβασμό της συνολικής αξιοπρέπειάς τους. Αρχές της παρούσας Σύμβασης είναι: ο σεβασμός της σύμφυτης αξιοπρέπειας, της ατομικής αυτονομίας και της ελευθερίας των ατομικών επιλογών και ανεξαρτησίας των ατόμων, η μη-διάκριση, η πλήρης και αποτελεσματική συμμετοχή και ένταξη στην κοινωνία, ο σεβασμός στην διαφορά και την αποδοχή των ατόμων με αναπηρίες, η ισότητα των ευκαιριών, η προσβασιμότητα, η ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών, ο σεβασμός των συνεχόμενα εξελισσόμενων ικανοτήτων των παιδιών με αναπηρίες και ο σεβασμός του δικαιώματος να διατηρήσουν την ταυτότητά τους.

Συνοπτικά, καλό είναι να αναφερθεί ότι η εν λόγω Σύμβαση αποτελεί το πρώτο νομικά δεσμευτικό διεθνές μέσο για τα ανθρώπινα δικαιώματα, ενώ αποτελεί μια θεσμική αποτύπωση του κοινωνικού μοντέλου για την αναπηρία, που χαρακτηρίζεται από πολλές καινοτόμες και επαναστατικές προτάσεις τόσο ως προς την κοινωνική προσέγγιση του θέματος όσο και ως προς την δικαιωματική προσέγγιση για την αναπηρία σε ίσες ευκαιρίες. Σημαντικό είναι να αναφέρουμε ότι δεν περιλαμβάνει κάποιο συγκεκριμένο ορισμό της λέξης «αναπηρία», αλλά έχει ως στόχο την προσέγγιση της έννοιας με καθαρά κοινωνικά κριτήρια, κάνοντας αναφορά κυρίως στα «εξωτερικά

εμπόδια» ως παράγοντες πρόκλησης της αναπηρίας, το οποίο είναι και ένα σημαντικό βήμα απομάκρυνσης του παραπάνω όρου από την ταύτισή του με «λειτουργικούς περιορισμούς».

Πριν από την Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία και κατά τη δεκαετία του 1970, δύο διακηρύξεις, η μια κατά το Δεκέμβριο του 1971 και η άλλη κατά το Δεκέμβριο του 1975, ήταν από τα πρώτα βήματα και νομικά εργαλεία, στα οποία τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία αναγνωρίζονταν χωρίς αμφισβήτηση, αν και κατηγορήθηκαν από μερικούς για την ιατρική τους κυρίως βάση για το μοντέλο της αναπηρίας. Η πρώτη από αυτές, η Διακήρυξη για τα Δικαιώματα των Πνευματικά Καθυστερημένων Ατόμων (με διανοητική υστέρηση) (Declaration on the Rights of Mentally Retarded Persons), είχε ως βασικούς στόχους την ιατρική περίθαλψη, την εκπαίδευση, την οικονομική ασφάλεια και την προστασία από την εκμετάλλευση, κάνοντας αναφορά στα άτομα αυτά με τον όρο «διανοητικά καθυστερημένα». Η διακήρυξη ανέφερε, εκτός των άλλων, ότι τα «διανοητικά καθυστερημένα» (mentally retarded) άτομα έχουν στο μέγιστο βαθμό τα ίδια δικαιώματα με τα άλλα ανθρώπινα όντα και όποτε αυτό είναι δυνατόν, θα πρέπει να ζουν με την οικογένειά τους ή με ανάδοχους γονείς, οικογένεια που θα πρέπει να αποκαλείται «βοήθεια», ενώ όταν αυτό κρίνεται απαραίτητο, θα πρέπει να παρέχεται η περίθαλψη σε ίδρυμα, σε συνθήκες όσο το δυνατόν πιο κοντά σε αυτές της κανονικής ζωής. Τέλος, σε άλλη παράγραφο της Διακήρυξης, αναφέρεται πως τα άτομα με διανοητική υστέρηση έχουν το δικαίωμα σε ειδικευμένο κηδεμόνα όταν αυτό απαιτείται για την προστασία του και την προσωπική του ευημερία, ενώ ακόμα όταν λόγω της σοβαρότητας της αναπηρίας τους τα άτομα αυτά δεν μπορούν να ασκούν με ουσιαστικό τρόπο όλα τους τα δικαιώματα, θα πρέπει να καταστεί απαραίτητο να περιορίσουν ή να αρνηθούν κάποια από αυτά. Η δεύτερη διακήρυξη κατά το 1975, η Διακήρυξη για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία (Declaration on the Rights of Disabled Persons), χρησιμοποιήθηκε για να διασφαλίσει σε εθνικό και διεθνές επίπεδο ότι θα αποτελέσει κοινή βάση και πλαίσιο αναφοράς για την προστασία των αναφερόμενων στη Διακήρυξη δικαιωμάτων. Διευκρινίζεται πως ο όρος «άτομα με αναπηρία» (disabled persons) σημαίνει κάθε άτομο που δεν μπορεί να εξασφαλίσει μόνο του, πλήρως ή εν μέρει, τις ανάγκες μια κανονικής ατομικής ή/και κοινωνικής ζωής, ως αποτέλεσμα ανεπάρκειας, συγγενούς ή μη, στις σωματικές ή πνευματικές του ικανότητες. Η Διακήρυξη διευκρινίζει πως όλα τα δικαιώματα που παρουσιάζονται και διατυπώνονται σε αυτήν θα παραχωρηθούν σε όλα τα άτομα με αναπηρία, χωρίς καμία απολύτως εξαίρεση ή διάκριση με βάση τη φυλή, το χρώμα, τη θρησκεία, τις πολιτικές ή άλλων απόψεις, τη γλώσσα, την εθνική ή κοινωνική καταγωγή, την κατάσταση πλούτου, γέννησης ή οποιαδήποτε άλλη κατάσταση που αφορά είτε το ίδιο το άτομο είτε την οικογένειά του. Εκτός των άλλων, αναφέρεται το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία να ζουν με τις οικογένειές τους ή με ανάδοχους γονείς και να συμμετέχουν σε όλες τις κοινωνικές, δημιουργικές ή ψυχαγωγικές δραστηριότητες, ενώ δικαιούνται να λαμβάνονται υπόψη οι ειδικές τους ανάγκες σε όλα τα στάδια και τον σχεδιασμό, οικονομικό ή κοινωνικό. Τέλος, σημαντική και αξιοσημείωτη αναφορά της Διακήρυξης είναι το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία στην οικονομική και κοινωνική ασφάλιση και σε ένα αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης, δηλαδή το δικαίωμα στην απασχόληση και την άσκηση χρήσιμης, παραγωγικής και ανταποδοτικής ενασχόλησης, πράγμα που συνεπάγεται και το δικαίωμα στην ένταξη σε συνδικαλιστικές οργανώσεις.

Η Διακήρυξη Sundberg, η οποία και πήρε το όνομά της από τον Nils Ivar Sundberg, υπεύθυνο από το 1948 έως και το 1981 του προγράμματος για την Ειδική Εκπαίδευση της UNESCO, έλαβε χώρα στη Μάλαγα της Ισπανίας, με βασικές αρχές τη συμμετοχή, την ένταξη και την ανάπτυξη της προσωπικότητας των ατόμων με αναπηρία. Σύμφωνα με τις αρχές της Διακήρυξης Sundberg, κάθε άτομο με αναπηρία πρέπει να μπορεί να ασκεί το βασικό του δικαίωμα για πρόσβαση στην εκπαίδευση, την επαγγελματική μόρφωση, την κουλτούρα και την πληροφόρηση με όσο το δυνατόν

πιο ολοκληρωμένη συμμετοχή, με την διάθεση όλων των πληροφοριακών, εκπαιδευτικών και πολιτιστικών προγραμμάτων ειδικά προσαρμοσμένων στις ιδιαίτερες ανάγκες των ατόμων αυτών. Τα ειδικά διαμορφωμένα προγράμματα εκπαίδευσης, επαγγελματικής κατάρτισης, κουλτούρας και πληροφόρησης θα πρέπει να στοχεύουν στην ένταξη των ατόμων στο «κανονικό» περιβάλλον ζωής και εργασίας. Σημαντικό άρθρο της Διακήρυξης είναι η στοχευμένη προσπάθεια για μείωση των αναπηριών και των αρνητικών τους επιπτώσεων, με την πρόωμη ανίχνευση και ανάλογη θεραπεία, από την βρεφική κιόλας ηλικία, μέσω ειδικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων, στα οποία η πληροφόρηση και καθοδήγηση των γονιών αποτελεί σημαντικό μέρος, μαζί με την γενικότερη συμμετοχή της οικογένειας στην εκπαίδευση, την κατάρτιση, την επαναπροσαρμογή και την ανάπτυξη, με ειδική υποστήριξη των ατόμων με αναπηρία. Μια αξιοσημείωτη αναφορά στη σχετική Διακήρυξη είναι η σημαντικότητα της επίδρασης των ΜΜΕ στην ανύψωση του επιπέδου συνειδητοποίησης, αλληλεγγύης και ενημέρωσης του συνόλου.

Η Γενική Συνέλευση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, αναζητώντας ένα σχέδιο δράσης σε εθνικό, περιφερειακό αλλά και διεθνές επίπεδο, με ιδιαίτερη έμφαση στην ισότητα των ευκαιριών, την αποκατάσταση και την πρόληψη των αναπηριών, ανακήρυξε το έτος 1981 ως «Διεθνές Έτος Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες». Προκειμένου, λοιπόν, να υπάρξει ένα χρονικό διάστημα κατά το οποίο οι κυβερνήσεις και οι οργανώσεις θα μπορούσαν να εφαρμόσουν τις δραστηριότητες που συστήνονται, μέσω των «Πρότυπων Κανόνων για την Εξίσωση των Ευκαιριών για τα ΑμεΑ», κανόνες που αποτελούν ένα σύνθετο μηχανισμό του ΟΗΕ με ένα ευρύτατο πλαίσιο υποδείξεων-κανόνων προς τα κράτη μέλη αναφορικά με την προστασία των ατόμων με αναπηρία, στο Παγκόσμιο Πρόγραμμα Δράσης των Ηνωμένων Εθνών, ανακήρυξε τα έτη 1983 έως και 1992 ως «Δεκαετία των Ηνωμένων Εθνών για τα Άτομα με Ειδικές Ανάγκες». Άξιο ξεχωριστής μνείας στην γενικότερη θεσμοθέτηση από τον ΟΗΕ των «Πρότυπων Κανόνων για την Εξίσωση των Ευκαιριών των ΑμεΑ» και τον κανόνα 5 (Equality and Non-discrimination), αφορά η πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία, τόσο σε σχέση με το φυσικό περιβάλλον όσο και με τους τομείς της πληροφόρησης και την επικοινωνίας. Έτσι στο τέλος αυτής της δεκαετίας και κατά το έτος 1992 θεσπίστηκε από τα Ηνωμένα Έθνη η 3^η Δεκεμβρίου ως Παγκόσμια Ημέρα των Ατόμων με Αναπηρία και γιορτάζεται από όλον τον κόσμο, προωθώντας την κατανόηση σε θέματα αναπηρίας και την κινητοποίηση υπέρ των δικαιωμάτων αξιοπρέπειας και ευημερίας των ατόμων με αναπηρία.

Εξίσου σημαντική νομοθετική ρύθμιση και κείμενο μεγάλης ιστορικής και κοινωνικής σημασίας, με το οποίο ενισχύθηκαν ακόμη περισσότερο τα δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, αποτελεί ο Κοινοτικός Χάρτης των Θεμελιωδών Κοινωνικών Δικαιωμάτων των Εργαζομένων, στο οποίο και αναφέρεται ιδιαίτερα στο άρθρο 26: *«κάθε ανάπηρο άτομο, ανεξάρτητα από την προέλευση και τη φύση της αναπηρίας του, πρέπει να απολαύει συγκεκριμένων πρόσθετων ενεργημάτων με σκοπό να ευνοηθεί η επαγγελματική και κοινωνική ένταξή του. Τα ενεργήματα αυτά πρέπει να αφορούν ιδίως, ανάλογα με τις ικανότητες των ενδιαφερομένων, την επαγγελματική εκπαίδευση, την εργονομία, τη δυνατότητα πρόσβασης, την κινητικότητα, τα μεταφορικά μέσα και την κατοικία»* (Κοινοτικός Χάρτης των Θεμελιωδών Κοινωνικών Δικαιωμάτων των Εργαζομένων, Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 1990).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ- Το Πρόγραμμα Ειδικών Κοινωνικών Ομάδων

4. Προϋποθέσεις ένταξης σε ειδικές κοινωνικές ομάδες

Έχουμε ήδη αναφέρει την σημασία του όρου ΑμεΑ και των ειδικών κοινωνικών ομάδων. Τι περιλαμβάνει αυτός ο όρος πιο συγκεκριμένα; Ποια άτομα και με ποιες προϋποθέσεις χαρακτηρίζονται ως άτομα με αναπηρία;

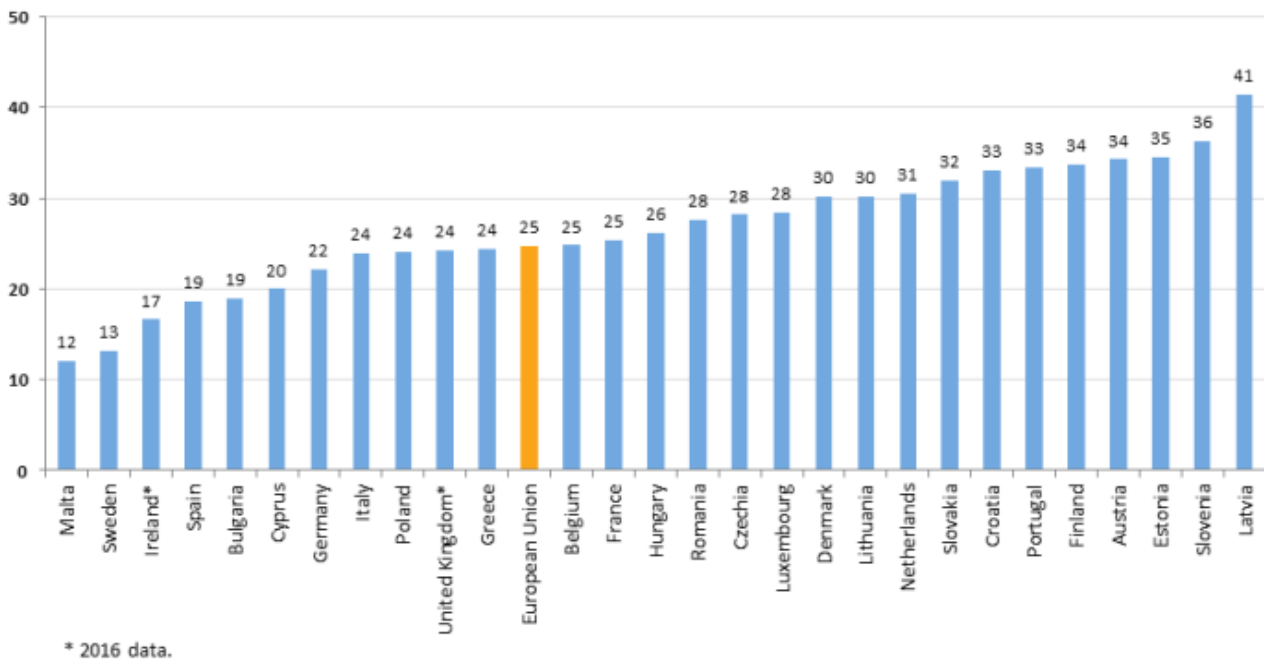
Ενδιαφέρον θα ήταν να αναφέρουμε πως ο όρος ΑμεΑ διαφέρει από τον όρο ΑμΕΑ, καθώς το πρώτο σημαίνει Άτομα με Αναπηρία και το δεύτερο Άτομα με Ειδικές Ανάγκες. Ο όρος ΑμεΑ χαρακτηρίζει άτομα με κινητικές διαταραχές, νοητική καθυστέρηση, μαθησιακές δυσκολίες, ψυχικές νόσους, άτομα με προβλήματα όρασης, τυφλά, κωφά ή βαρήκοα, άτομα με μακροχρόνιες ασθένειες, με διαταραχές από οποιαδήποτε άλλη αιτία, που διαχωρίζονται σε εκ γενετής ή επίκτητες, αφανείς ή εμφανείς, μόνιμες ή παροδικές.

Σύμφωνα με το ν.1566/1985, άρθρο 32, «Άτομα με ειδικές ανάγκες θεωρούνται, κατά την έννοια αυτού του νόμου, τα πρόσωπα τα οποία από οργανικά, ψυχικά ή κοινωνικά αίτια παρουσιάζουν καθυστερήσεις, αναπηρίες ή διαταραχές στη γενικότερη ψυχοσωματική κατάσταση ή στις επιμέρους λειτουργίες τους και σε βαθμό που δυσκολεύεται ή παρεμποδίζεται σοβαρά η παρακολούθηση της γενικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης, η δυνατότητα ένταξής τους στην παραγωγική διαδικασία και η αλληλοαποδοχή τους με το κοινωνικό σύνολο» και συνεχίζει αναφέροντας ενδεικτικές περιπτώσεις ατόμων με ειδικές ανάγκες, όπως επιληπτικοί, χανσενικοί, όσοι πάσχουν από συναισθηματικές αναστολές ή ψυχικές νόσους, κινητικές διαταραχές, άτομα που πάσχουν από ασθένειες που απαιτούν μακρόχρονη θεραπεία και παραμονή σε νοσηλευτικά ιδρύματα ή κλινικές, όπως και κάθε άτομο που δεν ανήκει σε καμία από τις προηγούμενες περιπτώσεις και παρουσιάζει διαταραχή της προσωπικότητας από οποιαδήποτε αιτία.

Όλα τα παραπάνω συνθέτουν βέβαια έναν από τους ορισμούς της γενικότερης βιβλιογραφίας σχετικά με τους ΑμεΑ καθώς μπορούμε να βρούμε πολλούς και διαφορετικούς ορισμούς, οι οποίοι επικεντρώνονται είτε στις ανεπάρκειες, τις αναπηρίες, τις μειονεξίες των ατόμων αυτών, είτε ίσως στις ανεπτυγμένες ικανότητες και την ανάδειξη των θετικών στοιχείων αυτών.

Η Eurostat (Ευρωπαϊκή Στατιστική Υπηρεσία) αναφέρει σε σχετική έκθεσή της κατά το έτος 2017, με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα των Ατόμων με Αναπηρία, πως ένα ποσοστό 25% του συνολικού πληθυσμού της ΕΕ άνω των 16 ετών έχει αναφέρει κάποιες μορφές αναπηρία. Στην Ελλάδα το ποσοστό αυτό είναι στο 24%, μια μονάδα κάτω από τον μέσο όρο της ΕΕ. Το ποσοστό των ατόμων με αναπηρία στην ΕΕ, σε σύγκριση με το ποσοστό του γενικού πληθυσμού, ανέρχεται στο 12%, ενώ σε ποσοστό 9,3% στην Ελλάδα και 15,3% στην Ισπανία (Eurostat 1995 Statistics in Focus 1995/10 Disabled Persons Statistical Data).

Population reporting long-standing disabilities, 2017 (% of population aged 16 or over)

ec.europa.eu/eurostat

Όσον αφορά τον όρο Άτομα με Ειδικές Ανάγκες ή και όπως έχει διατυπωθεί κατά καιρούς, άτομα με «ειδικές δεξιότητες» ή άτομα με «ειδικές ικανότητες», οι όροι αυτοί πλέον δεν θεωρούνται και ιδιαίτερα δόκιμοι. Αν ρωτήσεις τα ίδια τα άτομα που έχουν οποιαδήποτε μορφή αναπηρίας θα σου απαντήσουν: «Ποιος είμαι, κανένας σούπερ ήρωας και έχω ειδικές δεξιότητες;», και αν είναι πολύ εξοικειωμένος θα σου χαμογελάσει κιόλας κάνοντας χιούμορ για τον όρο που χρησιμοποιείται από το κοινωνικό σύνολο. Αν πάλι το ίδιο το άτομο δεν είναι τόσο εξοικειωμένο με τον γενικότερο όρο των ΑμεΑ ίσως κάνει απλά ένα αόριστο σχόλιο, ίσως μειδιάσει ή μπορεί και να απαντήσει κάπως ανόρεχτα, ίσως και με έναν τόνο ειρωνείας. Δεν είναι πως όσα άτομα έρχονται αντιμέτωπα με τον παραπάνω όρο στη διάρκεια της ζωής τους ή ακόμα έτσι απλά γεννιούνται δεν έχουν τρόπους ή έχουν μια επίκτητη ειρωνεία για όλα, απλά προσπαθούν να βρουν τους δικούς τους κώδικες επικοινωνίας με την υπόλοιπη κοινωνία, που πάντα θα έχει και αυτή τη δική της αντιμετώπιση απέναντι σε άτομα ΑμεΑ. Η πραγματικότητα που έρχονται να αντιμετωπίσουν τα άτομα ΑμεΑ, είναι πολύ μεγαλύτερη και πιο αληθινή από έναν ορισμό και την διατύπωσή του. Για παράδειγμα, κωφοί χρειάζονται έναν διερμηνέα ή έναν συνοδό για να μπορέσουν να πάνε στο νοσοκομείο, για να παρακολουθήσουν μια θεατρική παράσταση, να παρακολουθήσουν ένα σεμινάριο ή μια διάλεξη. Άτομα με κινητικά προβλήματα χρειάζονται να υπάρχουν ανοιχτές οι μπάρες και οι θέσεις πάρκινγκ αναπήρων ώστε να κινηθούν στην αγορά της πόλης ή ακόμα και για να μπορέσουν να έχουν πρόσβαση στην παραλία. Η πραγματικότητα λοιπόν είναι κάτι πιο άμεσο και πιο απτό από τον όρο άτομα με «ειδικές δεξιότητες».

Ο νόμος 4019/2011 (ΦΕΚ 216Α΄) περί Κοινωνικής Οικονομίας και Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας και άλλες διατάξεις αναφέρει στο άρθρο 1: «Ευπαθείς Ομάδες Πληθυσμού» γενικά είναι οι κοινωνικές ομάδες πληθυσμού των οποίων η συμμετοχή στην κοινωνική και οικονομική ζωή δυσχεραίνεται, είτε εξαιτίας σωματικής ή ψυχικής ή νοητικής ή αισθητηριακής αναπηρίας, είτε εξαιτίας απρόβλεπτων γεγονότων τα οποία επηρεάζουν την εύρυθμη λειτουργία της τοπικής ή ευρύτερα περιφερειακής οικονομίας». Ο ίδιος νόμος για την εξυπηρέτηση των αναγκών του διακρίνει τις Ευπαθείς Ομάδες Πληθυσμού σε δύο κατηγορίες, τις «Ευάλωτες Ομάδες Πληθυσμού» και τις «Ειδικές Ομάδες Πληθυσμού». Στην πρώτη κατηγορία κατατάσσει τις ομάδες εκείνες του πληθυσμού που η ένταξή τους στην κοινωνική και οικονομική ζωή εμποδίζεται από σωματικά και ψυχικά αίτια ή λόγω παραβατικής συμπεριφοράς, δηλαδή άτομα με αναπηρίες (σωματικές, ψυχικές, νοητικές, αισθητηριακές), εξαρτημένα ή ανεξαρτημένα από ουσίες άτομα, οροθετικοί, φυλακισμένοι-αποφυλακισμένοι και ανήλικοι παραβάτες. Στην δε δεύτερη κατηγορία κατατάσσει τα άτομα εκείνα που η ένταξή τους στην αγορά εργασίας βρίσκεται σε μειονεκτική θέση από οικονομικά, κοινωνικά και πολιτισμικά αίτια. Σε αυτήν την ομάδα ανήκουν οι άνεργοι νέοι, οι άνεργες γυναίκες, οι άνεργοι άνω των πενήντα ετών, οι μακροχρόνια άνεργοι, οι αρχηγοί μονογονεϊκών οικογενειών και τα μέλη πολύτεκνων οικογενειών, γυναίκες θύματα κακοποίησης, αναλφάβητοι, οι κάτοικοι απομακρυσμένων ορεινών και νησιωτικών περιοχών, τα άτομα με πολιτισμικές ιδιαιτερότητες, οι μετανάστες και οι πρόσφυγες.

Σύμφωνα με τον ν.2817/2000 (ΦΕΚ 78/Α/14-3-2000) περί εκπαίδευσης ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και άλλες διατάξεις, ως άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες θεωρούνται τα άτομα που έχουν σημαντική δυσκολία μάθησης και προσαρμογής εξαιτίας σωματικών, διανοητικών, ψυχολογικών, συναισθηματικών και κοινωνικών ιδιαιτεροτήτων. Σε αυτά τα άτομα συμπεριλαμβάνονται όσοι έχουν νοητική ανεπάρκεια, έχουν σοβαρά προβλήματα όρασης ή ακοής, έχουν κάποιο σοβαρό νευρολογικό ή ορθοπεδικό πρόβλημα υγείας, έχουν σοβαρό πρόβλημα λόγου και ομιλίας ή ειδικές δυσκολίες μάθησης, όπως για παράδειγμα δυσαριθμησία ή δυσαναγνωσία ή ακόμα έχουν σύνθετες γνωστικές, συναισθηματικές και κοινωνικές δυσκολίες ή άλλες διαταραχές ανάπτυξης. Σε αυτήν την κατηγορία συμπεριλαμβάνονται άτομα νηπιακής, παιδικής και εφηβικής ηλικίας που έχουν ανάγκη από ειδική εκπαίδευση χωρίς να ανήκουν στις ως άνω περιπτώσεις.

Σύμφωνα με τον ενιαίο πίνακα προσδιορισμού αναπηρίας (Τεύχος Β΄6282/29.12.2021) ή Κανονισμό Εκτίμησης Βαθμού Αναπηρίας (Κ.Ε.Β.Α.), καθορίζεται το ποσοστό αναπηρίας, έτσι όπως αυτό συνεπάγεται με κάθε πάθηση ή βλάβη ή σωματική ή ψυχική ή πνευματική εξασθένηση ή τέλος συνδυασμένη εμφάνιση τέτοιων παθήσεων, σε 20%, 50%, 65%, 80% κ.ά. Ο παραπάνω πίνακας θεσπίστηκε από το ελληνικό κράτος στο πλαίσιο της κοινωνικής προστασίας των ατόμων με αναπηρία, ως ένα σύνολο νομοθετικών και κανονιστικών ρυθμίσεων με σκοπό την παροχή δικαιωμάτων στον τομέα της εκπαίδευσης, της απασχόλησης, της κοινωνικής πρόνοιας και ασφάλισης και στον τομέα των μεταφορών και επικοινωνιών. Ανάλογα λοιπόν με το ποσοστό αναπηρίας, έτσι όπως αυτό προσδιορίζεται από τον ενιαίο πίνακα προσδιορισμού αναπηρίας και εγκρίνεται από την πρωτοβάθμια υγειονομική επιτροπή του Κέντρου Πιστοποίησης Αναπηρίας (ΚΕ.Π.Α.), διατίθενται στο εκάστοτε άτομο τα ακόλουθα δικαιώματα: **α) απόκτηση επιδόματος από την πρόνοια**, το οποίο δίνεται αν το άτομο δεν εργάζεται και αν έχει εισοδήματα που ορίζονται κατά καιρούς από το αρμόδιο Υπουργείο, **β) αναπηρική σύνταξη**, εφόσον ο ωφελούμενος έχει συμπληρώσει έναν συγκεκριμένο αριθμό ενσήμων στον ασφαλιστικό φορέα, **γ) απόκτηση δωρεάν ή εκπαιδευτικού δελτίου μετακίνησης ΑμεΑ** σε όλα τα ΜΜΜ, ΚΤΕΛ, δρομολόγια ΟΣΕ, ακόμα και στους αυτοκινητόδρομους, **δ) εξασφάλιση ιδιαίτερου ποσοστού για την συμμετοχή σε διαγωνισμούς του ΑΣΕΠ**, **ε) συμμετοχή σε επιδοτούμενα προγράμματα επιμόρφωσης του ΟΑΕΔ**, **ζ) απαλλαγή**

από την υποχρέωση στράτευσης, η) εύρεση επιδοτούμενης εργασίας στον ιδιωτικό τομέα μέσω των προγραμμάτων ΕΚΟ του ΟΑΕΔ, θ) είσοδος στην τριτοβάθμια εκπαίδευση χωρίς την υποχρέωση για συμμετοχή στις γενικές εξετάσεις.

Κατ' εφαρμογή της διάταξης του άρθρου 8 της ΚΥΑ (Κοινής Υπουργικής Απόφασης), 37095/1436/17.9.2020 οι ευπαθείς ομάδες στον ιδιωτικό τομέα διακρίνονται σε δύο κατηγορίες: α) άτομα υψηλού κινδύνου, όπως άτομα με μεταμοσχεύσεις, άτομα με αιματολογικές κακοήθειες, άτομα με βαριά πνευμονοπάθεια, με κληρονομικές ανοσοανεπάρκειες, άτομα που λαμβάνουν ανοσοκατασταλτικά φάρμακα, γυναίκες που κυοφορούν, άτομα με HIV, με βαριές καρδιοπάθειες και άτομα με χρόνια νεφρική ανεπάρκεια, και β) άτομα ενδιάμεσου κινδύνου, όπως άτομα ηλικίας άνω των 65 ετών, άτομα με χρόνια πνευμονοπάθεια, άτομα που παρουσιάζουν βαριές νευρολογικές παθήσεις, με σοβαρή ηπατική ανεπάρκεια, αρτηριακή υπέρταση και άτομα με υψηλό δείκτη μάζας σώματος.

5. Προγράμματα εργασίας ΕΚΟ (Ειδικών Κοινωνικών Ομάδων)-ΝΘΕ (Νέων Θέσεων Εργασίας) ΟΑΕΔ (Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού) (ή νέο ΔΥΠΑ-Δημόσια Υπηρεσία Απασχόλησης)

Ο τότε Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ) (που τώρα έχει μετονομαστεί σε ΔΥΠΑ-Δημόσια Υπηρεσία Απασχόλησης), υπό την εποπτεία του Υπουργείου Υγείας και σε συνεργασία με το Υπουργείο Κοινωνικών Υποθέσεων, από την ίδρυσή του έχει ως στόχο την προώθηση της απασχόλησης με σκοπό την εξασφάλιση της προστασίας των ανέργων, της οικογένειας και της μητρότητας, ενώ μέσα από τον συγκεκριμένο οργανισμό προωθούνται ακόμα και προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης και εκπαίδευσης για τη διασφάλιση και προώθηση της απασχόλησης.

Ο ΟΑΕΔ, με την δημιουργία γραφείων εργασίας, παρέχει εξειδικευμένες υπηρεσίες για τους άνεργους που ανήκουν σε Ευπαθείς Κοινωνικές Ομάδες και ανήκουν σε κατηγορίες όπως άτομα με αναπηρίες, απεξαρτημένα από εξαρτησιογόνες ουσίες, αποφυλακισμένοι, νεαρά παραβατικά άτομα ή νεαρά άτομα που βρίσκονται σε κοινωνικό κίνδυνο, θύματα εμπορίας ανθρώπων και γυναίκες θύματα έμφυλης και ενδοοικογενειακής βίας. Τα Γραφεία Εργασίας Ειδικών Κοινωνικών Ομάδων (ΕΚΟ) προσφέρουν ενημέρωση και εξειδικευμένη πληροφόρηση σχετικά με θέματα κατάρτισης, απασχόλησης και επιχειρηματικότητας καθώς και υποστήριξη σε άτομα ΕΚΟ (Ειδικών Κοινωνικών Ομάδων) ώστε αυτά να ενταχθούν στην αγορά εργασίας και να αποκτήσουν κοινωνική και οικονομική αυτονομία. Απευθύνεται πιο συγκεκριμένα σε άνεργους ηλικίας 18-65 ετών που ανήκουν σε ευπαθείς ομάδες και παρέχουν εξατομικευμένες παροχές και συμβουλευτικές υπηρεσίες για την προώθηση στην αγορά εργασίας. Όλες βέβαια οι υπηρεσίες παρέχονται στα άτομα μετά την έκδοση του Δελτίου Ανεργίας τους και την ένταξή τους στο ειδικό μητρώο ανέργων Ειδικών Κοινωνικών Ομάδων και αφού έχουν συμπληρώσει ηλεκτρονικά σχετικό ερωτηματολόγιο με το εργασιακό τους προφίλ (π.χ. επίπεδο εκπαίδευσης, πτυχία ή πιστοποιητικά που μπορεί να κατέχουν, γνώσεις ξένων γλωσσών κ.ά.), το οποίο και αναρτάται στο ηλεκτρονικό τους προφίλ στον ειδικό εργασιακό τόπο του ΟΑΕΔ.

Ο ρόλος του ΟΑΕΔ είναι η προώθηση της απασχόλησης μέσω προγραμμάτων απασχόλησης, με έμφαση στις ομάδες που πλήττονται περισσότερο από την ανεργία καθώς και σε ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες, η προώθηση της μαθητείας των εργαζομένων μέσω επαγγελματικών σχολών με σκοπό την καλύτερη αποδοτικότητα και προσαρμοστικότητα των εργαζομένων στις επιχειρήσεις

και τη γενικότερη επαγγελματική ζωή, έχοντας «συμμάχους» του κοινωνικούς και τοπικούς φορείς σε προγράμματα απασχόλησης.

Με σχετική απόφασή του το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, και πιο συγκεκριμένα η Διεύθυνση Κοινωνικής Προστασίας και Κοινωνικής Συνοχής, ενέκρινε το ειδικό πρόγραμμα ενίσχυσης εργοδοτών για την πρόσληψη ανέργων ατόμων με αναπηρίες (ΑμεΑ), απεξαρτημένων από εξαρτησιογόνες ουσίες, αποφυλακισμένων, νεαρών παραβατικών ατόμων ή νεαρών ατόμων που βρίσκονται σε κοινωνικό κίνδυνο.

Σήμερα το σχετικό αυτό πρόγραμμα, μετά την 5^η τροποποίησή του από τον ΥΠΕΣ από το 2017, για την ενίσχυση εργοδοτών για τη δημιουργία 800 νέων θέσεων εργασίας, πλήρους ή μερικής απασχόλησης, για την πρόσληψη ανέργων ατόμων από ευπαθείς ομάδες, δικαιούχοι είναι επιχειρήσεις και εργοδότες του ιδιωτικού και του κοινωνικού τομέα καθώς και επιχειρήσεις και φορείς ή οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης (νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου) που ασκούν οικονομική δραστηριότητα. Το πρόγραμμα προωθήθηκε για την ενίσχυση και προώθηση της εργασίας των ατόμων με αναπηρίες, των απεξαρτημένων από εξαρτησιογόνες ουσίες, των αποφυλακισμένων, των νεαρών παραβατικών ατόμων ή νεαρών ατόμων που βρίσκονται σε κοινωνικό κίνδυνο, των γυναικών θυμάτων έμφυλης βίας, θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας, διεμφυλικών προσώπων, θυμάτων εμπορίας ανθρώπων και ατόμων που συνεχίζουν να διαμένουν μετά την ενηλικίωσή τους σε μονάδες παιδικής προστασίας και φροντίδας και είναι εγγεγραμμένα στο εθνικό μητρώο ανηλίκων του ΕΚΚΑ. Σε αυτό το σημείο θα ήταν σκόπιμο να κάνουμε μια μικρή μνεία στο ΕΚΚΑ, το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης. Πρόκειται για ένα ΝΠΔΔ (Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου) το οποίο συστάθηκε κατά το 2003 με την επωνυμία «Εθνικό Κέντρο Άμεσης Κοινωνικής Βοήθειας» και μετά την συγχώνευσή του με το Ινστιτούτο Κοινωνικής Προστασίας και Αλληλεγγύης (κατά το έτος 2010), το Εθνικό Παρατηρητήριο Ατόμων με Αναπηρία (κατά το έτος 2010) και τον Κοινωνικό Ξενώνα Καρέα (κατά το έτος 2011), σκοποί του είναι: α) η παροχή υπηρεσιών επείγουσας ψυχολογικής και κοινωνικής στήριξης σε παιδιά, εφήβους, ενήλικες, οικογένειες και κοινωνικά ευπαθείς ομάδες, που βρίσκονται σε κατάσταση έκτακτης κοινωνικής ανάγκης, κοινωνικού αποκλεισμού και κρίσης, β) η ενημέρωση των πολιτών για θέματα κοινωνικής πρόνοιας και η διασύνδεσή τους με τις Υπηρεσίες Κοινωνικής Φροντίδας και Αλληλεγγύης, γ) η ανάπτυξη δράσεων πρόληψης στοχευμένων στην κοινωνική ευαισθητοποίηση και ενημέρωση για την αντιμετώπιση κοινωνικών προβλημάτων σε σχέση με τις ομάδες στόχου και την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού τους, δ) η καταγραφή, παρακολούθηση, αξιολόγηση και τεκμηρίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών, ε) ο συντονισμός και διασύνδεση των γενικότερων δράσεων κοινωνικής αλληλεγγύης και η διασύνδεση των φορέων για την αποτελεσματικότερη και αμεσότερη εξυπηρέτηση των κοινωνικών αναγκών, ζ) η γνωμοδότηση σε σχετικά θέματα μετά από παραπομπή του εποπτεύοντος Υπουργείου, η) η εκπαίδευση επαγγελματιών σε θέματα κοινωνικής πρόνοιας, θ) ο σχεδιασμός και η εξειδίκευση τρόπων άμεσης κοινωνικής παρέμβασης σε ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες, και τέλος ι) η παροχή υπηρεσιών ηλεκτρονικής διακυβέρνησης για άτομα με αναπηρία, για την παροχή υπηρεσιών ενημέρωσης, πληροφόρησης, επικοινωνίας και συμβουλευτικής με στόχο την ενίσχυση και ενημέρωση των ατόμων με αναπηρία ώστε να πετύχουν την ενίσχυση της ανεξαρτησίας στη διαβίωσή τους.

Για την ένταξη του ατόμου στο πρόγραμμα εργασίας, ο δικαιούχος υποβάλλει ηλεκτρονικά την αίτησή του, που προσδιορίζει την ειδικότητα και το εκπαιδευτικό επίπεδο της θέσης. Ο ΟΑΕΔ επιβεβαιώνει ότι ο δικαιούχος πληροί τις προϋποθέσεις και στη συνέχεια οι εργασιακοί σύμβουλοι του ΟΑΕΔ υποδεικνύουν στον δικαιούχο υποψήφιους σύμφωνα με τα απαιτούμενα προσόντα, έτσι

όπως αυτά αποτυπώθηκαν στην αίτηση κενής θέσης με σειρά προτεραιότητας και βάσει του αριθμού μηνών ανεργίας.

Ακόμα, με την ΚΥΑ 90097/2022 (ΦΕΚ Β΄ 51016/29.09.2022) αποφασίστηκε, η κατάρτιση του προγράμματος: α) Πρόγραμμα επιχορήγησης επιχειρήσεων για την απασχόληση 3.000 ανέργων που ανήκουν σε δύσκολα εξυπηρετήσιμες πληθυσμιακές ομάδες, παράλληλα βέβαια με το β) πρόγραμμα επιχορήγησης επιχειρήσεων για την απασχόληση 7.000 ανέργων που αντιμετωπίζουν εμπόδια στην ένταξη ή επανένταξή τους στην αγορά εργασίας και αφορά τη διασφάλιση της κοινωνικής συνοχής, για συγκεκριμένες κατηγορίες ανέργων όπως μητέρες που επιστρέφουν στην αγορά εργασίας μετά την ανατροφή των παιδιών τους, άνεργοι άνω των 55ετών με 12μηνη ανεργία, άνεργοι που δεν έχουν ολοκληρώσει την υποχρεωτική εκπαίδευση, μονογονεϊκές οικογένειες και οικογένειες ρομά. Σκοπός του προγράμματος «Πρόγραμμα επιχορήγησης επιχειρήσεων για την απασχόληση 3.000 ανέργων που ανήκουν σε δύσκολα εξυπηρετήσιμες πληθυσμιακές ομάδες» είναι η διασφάλιση της κοινωνικής συνοχής και η παρεμπόδιση των συνεπειών της ανεργίας για τις "πιο δύσκολα εξυπηρετήσιμες", όπως αναφέρεται μέσα στην ΚΥΑ, πληθυσμιακές ομάδες και ειδικότερα τα άτομα με αναπηρία. Υπεύθυνος φορέας για την υλοποίηση, διαχείριση, παρακολούθηση και αξιολόγηση του ως άνω προγράμματος είναι και πάλι η Δημόσια Υπηρεσία Απασχόλησης (ΟΑΕΔ), ενώ η υλοποίηση του προγράμματος βαρύνει τον προϋπολογισμό της ΔΥΠΑ και καλύπτεται από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας. Η συνολική διάρκεια της επιχορήγησης του προγράμματος ορίζεται στους 24 μήνες, ενώ οι επιχειρήσεις υποχρεούνται να διατηρήσουν τις επιχορηγούμενες θέσεις για οκτώ ακόμα μήνες μετά τη λήξη του χρονικού διαστήματος της επιχορήγησης.

5.Α. Ο ρόλος του Προγράμματος ΕΚΟ-ΑΜΕΑ (Ειδικές Κοινωνικές Ομάδες)

Το ειδικό πρόγραμμα ενίσχυσης εργοδοτών για την πρόσληψη ανέργων ατόμων με αναπηρίες, απεξαρτημένων από εξαρτησιογόνες ουσίες, αποφυλακισμένων, νεαρών παραβατικών ατόμων ή νεαρών ατόμων που βρίσκονται σε κοινωνικό κίνδυνο, γυναικών θυμάτων έμφυλης βίας και θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας, έχει ως άξονα την ανάγκη υλοποίησης προγραμμάτων αποκατάστασης ατόμων με αναπηρία στο πλαίσιο της πολιτικής για την καταπολέμηση της ανεργίας, την ενίσχυση και την διευκόλυνση της ένταξης του ανθρώπινου δυναμικού της χώρας στην αγορά εργασίας.

Δικαιούχοι του προγράμματος είναι: α) ιδιωτικές επιχειρήσεις και γενικά εργοδότες ιδιωτικού φορέα που ασκούν τακτικά οικονομική δραστηριότητα, β) επιχειρήσεις ΟΤΑ Α΄ και Β΄ βαθμού, γ) επιχειρήσεις, φορείς και οργανισμοί του δημοσίου τομέα, χωρίς όμως να έχουν προβεί σε μείωση του προσωπικού τους κατά το τρίμηνο που προηγείται της ημερομηνίας υποβολής ενδιαφέροντος χρηματοδότησης (εκτός και αν η μείωση του προσωπικού έχει να κάνει με εθελούσια έξοδο, λήξη σύμβασης ορισμένου χρόνου, λήξη σύμβασης λόγω συνταξιοδότησης, θάνατο ή αν η επιχείρηση έχει προβεί σε μείωση του προσωπικού αλλά έχει προχωρήσει σε νέα πρόσληψη). Η χρηματοδότηση του εν λόγω προγράμματος προέρχεται από τον προϋπολογισμό του ΟΑΕΔ (τωρινή ΔΥΠΑ).

Οι ωφελούμενοι του προγράμματος, από την άλλη, είναι άτομα που είναι εγγεγραμμένα στο μητρώο ανέργων του Γραφείου Ειδικών Κοινωνικών Ομάδων (ΓΕ ΕΚΟ) ή Κέντρων Προώθησης Απασχόλησης (ΚΠΑ2).

Το πρόγραμμα ΕΚΟ έχει υποστεί αρκετές τροποποιήσεις με το πέρασ του χρόνου, όχι τόσο ως προς την διαδικασία υπαγωγής των δικαιούχων στο πρόγραμμα ή στις προϋποθέσεις ένταξης των

ωφελοόμενων, όσο κυρίως ως προς το ποσό, τον τρόπο και την διάρκεια επιχορήγησης του προγράμματος. Άλλοτε η διάρκεια του προγράμματος ήταν δύο χρόνια, με δυνατότητα επέκτασης για άλλους 12 μήνες, ενώ η διάρκεια της επιχορήγησης περιοριζόταν στον ένα χρόνο, με δυνατότητα επέκτασης γι' άλλον έναν μετά από αίτηση της επιχείρησης. Κατά το έτος 2017, μετά από σχετική δημόσια πρόσκληση για την υποβολή αιτήσεων στο πρόγραμμα ενίσχυσης εργοδοτών 2.000 ανέργων ατόμων με αναπηρίες, ο ΟΑΕΔ όρισε τη διάρκεια του προγράμματος στους δώδεκα μήνες, με δυνατότητα επέκτασης γι' άλλους δώδεκα και στη συνέχεια γι' άλλους δώδεκα ύστερα από αίτηση που θα υπέβαλλε η δικαιούχος επιχείρηση εντός τριάντα ημερολογιακών ημερών πριν από τη λήξη του εκάστοτε δωδεκαμήνου απασχόλησης. Στην περίπτωση ειδικά που η επιχείρηση δεν αιτηθεί επέκταση του προγράμματος, η δέσμευση της διατήρησης του προσωπικού για άλλους τρεις μήνες χωρίς επιχορήγηση ίσχυε τόσο για το πρώτο όσο και για το δεύτερο δωδεκάμηνο της απασχόλησης. Σύμφωνα με την ίδια δημόσια πρόσκληση, η επιχείρηση, μετά την ένταξη στο πρόγραμμα και την έναρξη αυτού, δεν δύναται να προβεί σε αλλαγή των επιθυμητών προσόντων πρόσληψης (π.χ. ξένες γλώσσες, γνώσεις Η/Υ, προϋπηρεσία). Η επιχορήγηση για κάθε μήνα του προγράμματος πλήρους απασχόλησης για τους ωφελοόμενους ανέργους ανερχόταν στο ποσοστό του 70% του μισθολογικού και μη κόστους και μέχρι το ποσό των 700 ευρώ μηνιαίως. Στην περίπτωση δε της απασχόλησης με σύμβαση μερικής απασχόλησης, η επιχορήγηση ανέρχεται στο 70% του μισθολογικού και μη κόστους και μέχρι το ποσό των 350 ευρώ μηνιαίως και με ελάχιστη τετράωρη ημερήσια απασχόληση. Οι ωφελοόμενοι είναι Άτομα με Αναπηρίες, απεξαρτημένα άτομα από εξαρτησιογόνες ουσίες, αποφυλακισμένα άτομα, νεαρά παραβατικά άτομα ή νεαρά άτομα που βρίσκονται σε κοινωνικό κίνδυνο και είναι εγγεγραμμένα στο μητρώο ανέργων των υπηρεσιών του ΟΑΕΔ και συγκεκριμένα στα γραφεία «Ειδικών Κοινωνικών Ομάδων» για χρονικό διάστημα άνω των δύο μηνών και με ειδική γνωμάτευση αναπηρίας από την Υγειονομική Επιτροπή ΚΕΠΑ, με την οποία να πιστοποιείται ποσοστό αναπηρίας 50% και άνω.

Κατά το έτος 2020 και με σχετική τροποποίηση της απόφασης του 2017 του Υπουργείου Εργασίας, ανακοινώνεται το πρόγραμμα ενίσχυσης εργοδοτών για την πρόσληψη 1.200 ανέργων ατόμων με αναπηρίες, απεξαρτημένων από εξαρτησιογόνες ουσίες, αποφυλακισμένων, νεαρών παραβατικών ατόμων ή νεαρών ατόμων που βρίσκονται σε κοινωνικό κίνδυνο. Σημαντική επισήμανση εδώ είναι πως ωφελοόμενοι του προγράμματος είναι και πάλι τα Άτομα με Αναπηρίες, τα απεξαρτημένα άτομα από εξαρτησιογόνες ουσίες, τα αποφυλακισμένα άτομα, τα νεαρά παραβατικά άτομα ή τα νεαρά άτομα που βρίσκονται σε κοινωνικό κίνδυνο, όμως τίθεται ως προϋπόθεση τα άτομα αυτά να είναι εγγεγραμμένα στο μητρώο ανέργων Ειδικών Κοινωνικών Ομάδων του ΟΑΕΔ τουλάχιστον κατά την ημερομηνία υπόδειξής τους.

Το 2021 έρχεται μια ακόμα τροποποίηση απόφασης του Υπουργείου Εργασίας του σχετικού προγράμματος του 2017, για την πρόσκληση για υποβολή αιτήσεων στο πρόγραμμα ενίσχυσης εργοδοτών για την πρόσληψη 800 ανέργων Ατόμων με Αναπηρίες, απεξαρτημένων από εξαρτησιογόνες ουσίες, αποφυλακισμένων, νεαρών παραβατικών ατόμων ή νεαρών ατόμων που βρίσκονται σε κοινωνικό κίνδυνο, ενώ προστίθενται και οι γυναίκες θύματα έμφυλης βίας και θύματα ενδοοικογενειακής βίας. Κατά την 28^η Ιουνίου 2021 δημοσιεύεται η τρίτη τροποποίηση της δημόσιας πρόσκλησης του ΟΑΕΔ και προστίθενται στον τίτλο της πρόσκλησης η πρόσληψη «διεμφυλικών προσώπων». Η τέταρτη τροποποίηση της πρόσκλησης δημοσιεύεται κατά την 17^η Δεκεμβρίου του 2021 και έρχεται να προσθέσει στον τίτλο του, εκτός των άλλων, και την ιδιαίτερη περίπτωση των ατόμων «θύματα εμπορίας ανθρώπων». Τέλος και κατά την 1^η Φεβρουαρίου του 2022 δημοσιεύεται η πέμπτη τροποποίηση της δημόσιας πρόσκλησης του ΟΑΕΔ για την υποβολή αιτήσεων των εργοδοτών και προστίθεται επιπλέον στον τίτλο του και οι ιδιαίτερες περιπτώσεις των

ατόμων που συνεχίζουν να διαμένουν μετά την ενηλικίωσή τους σε μονάδες παιδικής προστασίας και φροντίδας και είναι εγγεγραμμένα στο μητρώο ανηλίκων του ΕΚΚΑ (Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης).

6. Η ένταξη στην αγορά εργασίας

Η επαγγελματική ένταξη των ΑμεΑ είναι ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα, που αντιμετωπίζει τις περισσότερες δυσκολίες. Είτε για λόγους κοινωνικούς, όπως η επιφυλακτικότητα των συναδέλφων ή του εργοδότη ακόμα και οι προκαταλήψεις, είτε για λόγους δυσκολίας μετακίνησης ή εργονομίας χώρου (ακατάλληλοι χώροι). Το σύνολο των δυνατοτήτων ή των αδυναμιών είναι αυτό που διαχωρίζει τα άτομα αυτά και κάνει δυσκολότερη την ένταξή τους στον εργασιακό χώρο.

Ευρωπαϊκή μελέτη έχει δείξει ότι η έλλειψη κατανόησης της αναπηρίας είναι σημαντικό πλήγμα της κοινωνίας. Τα άτομα με αναπηρία δεν αντιμετωπίζονται ως πολίτες με ίσα δικαιώματα, πολλές φορές και από άτομα με παρόμοιες παθήσεις ή σε παρόμοιες καταστάσεις, και αποκλείονται κοινωνικά, με αποτέλεσμα το 50% των ατόμων με υψηλή αναπηρία να μην ολοκληρώνει τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ενώ λιγότερο από το 10% των ατόμων με υψηλή αναπηρία έχει πρόσβαση σε ανώτερη εκπαίδευση (Επίσημος ιστότοπος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1137&langId=el>). Οι εργοδότες έχουν να ξεπεράσουν από τη μία τον σκόπελο της προκατάληψης, τα στερεότυπα και την προσωπική ανησυχία για την πρόσληψη ενός ατόμου με αναπηρία και από την άλλη έχουν να επιλέξουν από μια πολύ μεγάλη, θα λέγαμε, δεξαμενή ανθρώπων που προφανώς έχουν μια πολύ υψηλή κατάρτιση και εξειδίκευση αλλά και κανένα σωματικό, ψυχολογικό ή άλλο εμπόδιο. Σύμφωνα με

Τα παραπάνω ισχύουν κυρίως για την ελεύθερη αγορά εργασίας, καθώς μπορούμε να πούμε πως σε δημόσιους οργανισμούς κρίνεται σχεδόν απαραίτητη η κάλυψη θέσεων, για την προώθηση της ισότητας, από εργαζόμενους με κάποιο ποσοστό αναπηρίας. Καλό θα ήταν να αναφέρουμε την σημασία που δίνει η κοινωνία με την εκχώρηση προνομίων όχι αποκλειστικά και μόνο στα άτομα με αναπηρία, αλλά και στους συγγενείς και στα τέκνα ατόμων με αναπηρία. Σύμφωνα με τον ν.2643/1998 περί μέριμνας για την απασχόληση προσώπων ειδικών κατηγοριών, αναφέρονται, εκτός των άλλων, ως προστατευόμενα πρόσωπα οι πολύτεκνοι γονείς με τέσσερα τέκνα και άνω καθώς και άτομα που έχουν τέκνο ή αδελφό ή σύζυγο με ποσοστό αναπηρίας 67% και άνω.

Παρόλο που τα διεθνή αλλά και ευρωπαϊκά πλαίσια (Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, Ευρωπαϊκή Στρατηγική κ.ά.) κατοχυρώνουν το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρίες στην κοινωνική τους ένταξη αλλά και στην εργασία, το ζήτημα της εργασιακής ένταξης είναι πολύπλοκο και πολυσύνθετο. Παρά τις νομοθετικές ρυθμίσεις που σχετίζονται με την εργασία και με την απαγόρευση των διακρίσεων και παρόλα τα οικονομικά κίνητρα προς τους επιχειρηματίες και εργοδότες, το ποσοστό εργασίας των ατόμων με αναπηρία, ιδιαιτέρως των ατόμων με νοητική αναπηρία, εξακολουθεί να είναι αρκετά χαμηλό στις περισσότερες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αλλά και στην Ελλάδα το ποσοστό αυτό είναι χαμηλό, μιας και για τα άτομα με αναπηρία το ποσοστό φτώχειας είναι 70 τοις εκατό υψηλότερο από το μέσο όρο.

Αυτό συμβαίνει κυρίως γιατί το ζήτημα των ατόμων με αναπηρία αλλά και των οικογενειών τους δεν αντιμετωπίζεται ως κοινωνικό και πολιτικό ζήτημα, αλλά ακόμα περαιτέρω, η κοινωνία χρειάζεται να αντιληφθεί την κατάσταση ως ζώσα και αληθινή, με κοινωνικά εμπόδια, στα οποία η πολιτεία θα πρέπει να είναι έμπρακτα παρούσα. Αφού γίνει κατανοητό το βαθύτερο νόημα, τότε θα μπορέσουμε

ίσως να περάσουμε στο επόμενο επίπεδο και να δράσουμε έμπρακτα ώστε να κατανοήσουμε τι ακριβώς χρειάζεται να πραγματοποιηθεί ώστε τα άτομα με οιαδήποτε είδους αναπηρία (αναπτυξιακή, νοητική, σωματική κτλ.) να αποκτήσουν όλα εκείνα τα εφόδια που θα τους προετοιμάσουν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο για την ένταξή τους στην αγορά εργασίας.

Ένα τέτοιου είδους πρόγραμμα φαίνεται να είναι το πρόγραμμα «Επιχειρηματική Πρωτοβουλία για την Εργασιακή Ικανότητα Ατόμων με Αναπτυξιακή Αναπηρία» (EDGE, Employability Disability Growth Entrepreneurship). Ένα συγχρηματοδοτούμενο πρόγραμμα, Erasmus Plus, πέντε ευρωπαϊκών χωρών, οι οποίες αντιμετωπίζουν ως κοινό πρόβλημα το χαμηλό ποσοστό απασχόλησης των ατόμων με αναπτυξιακή αναπηρία. Κοινός τους γνώμονας είναι η ενίσχυση των παραπάνω ατόμων και η προώθηση της ένταξής τους στην αγορά εργασίας, αναπτύσσοντας δεξιότητες ενσυνείδησης και ακολουθώντας ειδικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα κατάρτισης για την ανάπτυξη των απαραίτητων δεξιοτήτων (soft skills: ικανότητα επικοινωνίας, αυτοπεποίθηση, αυτογνωσία και ικανότητα εργασίας), που θα διευκολύνουν την αυτοαπασχόλησή τους. Άμεση ομάδα-στόχος των ερευνητών του προγράμματος είναι η ηλικιακή ομάδα 18-35 ετών με νοητική αναπηρία και προετοιμασία των νέων με νοητική αναπηρία για να ενταχθούν στην αγορά εργασίας, είτε ως εργαζόμενοι είτε ως επιχειρηματίες, οι εκπαιδευτές που εργάζονται με άτομα με νοητική αναπηρία, διευθυντές και επιχειρηματίες καθώς και ενδοεπιχειρησιακοί εκπαιδευτές. Το πρόγραμμα εστιάζει έμμεσα και στην προετοιμασία των εμπλεκόμενων φορέων (όπως τοπικά ιδρύματα, κέντρα αναπηρίας, σχολεία, οικογένειες), με απώτερο στόχο την προετοιμασία των νέων αυτών να ενταχθούν στην αγορά εργασίας και η παρακίνηση και προετοιμασία των εταιριών να προσλάβουν νέους με νοητική αναπηρία. Αυτό δύναται να πραγματοποιηθεί με την διασύνδεση στρατηγικών τομέων όπως η προσβασιμότητα και η κατάλληλη αποδοχή του εργασιακού περιβάλλοντος (ένα κατάλληλο εργασιακό περιβάλλον οφείλει να είναι προσαρμοσμένο στις ανάγκες των ατόμων με αναπηρία, όπως για παράδειγμα την προσβασιμότητα και την ασφάλεια των χώρων εργασίας), την κατάλληλη τοποθέτηση και μονιμότητα στην εργασία (αυτό σημαίνει και την αποδοχή του ατόμου στο εργασιακό περιβάλλον, την κατάλληλη διαδικασία-προετοιμασία ένταξης, η οποία μαθαίνεται μέσω ενός διαφοροποιημένου και εξειδικευμένου προγράμματος για την μόνιμη αποδοχή και τοποθέτηση του ατόμου στην εταιρία ως μέρος της εταιρίας).

7. Σχετικό νομοθετικό πλαίσιο

Το κοινωνικό κράτος, ή για να το θέσουμε ορθότερα, το κράτος πρόνοιας έχει ως βάση του την αρχή της κοινωνικής δικαιοσύνης και των κοινωνικών δικαιωμάτων, στους τομείς της υγείας, της εκπαίδευσης και των κοινωνικών υπηρεσιών. Σε μια τέτοια κοινωνική βάση και στο γενικότερο πλαίσιο του κράτους δικαίου που μεριμνά υπέρ των ατόμων με αναπηρίες, θεσμοθετήθηκαν και προωθήθηκαν νόμοι, κανονισμοί και αποφάσεις για την καταπολέμηση των διακρίσεων, την ενσωμάτωση στην κοινωνία γενικότερα και στην αγορά εργασίας ειδικότερα, τον καθορισμό διατάξεων για την προώθηση της εκπαίδευσης ατόμων με αναπηρίες, την οικονομική ενίσχυση των ατόμων σε ειδικές κοινωνικές ομάδες κ.ά.

Για να το θέσουμε ορθότερα και να μην συγχέουμε ορισμούς και έννοιες, θα ήταν σκόπιμο να αναφέρουμε πως οι έννοιες «κοινωνικό κράτος» και «κράτος πρόνοιας» χρησιμοποιούνται συχνά ως ταυτόσημες έννοιες. Το κράτος πρόνοιας είναι εκείνη η μορφή κράτους που, μεταξύ άλλων, κυρίαρχος σκοπός της ύπαρξής του είναι η αρχή της κοινωνικής δικαιοσύνης, είναι το θεσμικό πλαίσιο παροχής κοινωνικών δικαιωμάτων στους τομείς της υγείας, της εκπαίδευσης και της εν γένει

παροχής κοινωνικών υπηρεσιών^(el.wikipedia.org/wiki/κράτος_πρόνοιας). Το κοινωνικό κράτος αποτελεί, θα λέγαμε, ένα υποσύνολο του κράτους πρόνοιας, δηλαδή είναι ένα και μόνο τμήμα του γενικότερου όρου «κοινωνικό κράτος».

Το δικαίωμα του ατόμου για κοινωνική πρόνοια, δικαίωμα δηλαδή για ένα κράτος που θα είναι υπεύθυνο για την κάλυψη των βιοτικών αναγκών των πολιτών του, θα έχει τη δυνατότητα να του προσφέρει ικανοποίηση των κοινωνικών αναγκών του, προέρχεται από τα βάθη της ανθρώπινης ιστορίας και απορρέει από την γενικότερη ανάγκη του ανθρώπου, από μια βιολογική παρόρμηση, για ανάγκη φροντίδας και επιβίωσης. Ήδη από το 1975 το Σύνταγμα εισήγαγε την έννοια του κοινωνικού κράτους, με την εγγύηση των κοινωνικών δικαιωμάτων με έμμεσο τρόπο, μέσω της εργασίας, της εκπαίδευσης, της κοινωνικής ασφάλειας κτλ.

Η διαμόρφωση ενός σύγχρονου κράτους με κατάλληλα διαμορφωμένο λειτουργικό πλαίσιο σχετικά με την απασχόληση των ατόμων των ειδικών κατηγοριών αποτελεί πάντοτε επιτακτική ανάγκη των τρεχουσών κοινωνικοοικονομικών εξελίξεων του κράτους. Στο πλαίσιο αυτό ψηφίστηκε και ο νόμος 2643/1998, με τον οποίον διασφαλίστηκαν οι όροι για την υποχρεωτική τοποθέτηση ατόμων από προστατευόμενες κατηγορίες σε θέσεις εργασίας με την θέσπιση αντικειμενικών κριτηρίων. Επιπροσθέτως, στο γενικότερο αυτό πλαίσιο του κοινωνικού κράτους για την μέριμνα των ΑμεΑ, ψηφίστηκε μια σειρά από νόμους, με τους οποίους θεσμοθετήθηκαν περαιτέρω αλλαγές με σκοπό να καταστεί ευνοϊκότερος και αποτελεσματικότερος για τα άτομα με ειδικές ανάγκες.

Το Σεπτέμβριο, λοιπόν, του 1998 δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα της Κυβέρνησης ο ν. 2643 περί μέριμνας για την απασχόληση προσώπων ειδικών κατηγοριών και άλλες διατάξεις. Στο γενικότερο πλαίσιο της έννοιας των «προσώπων ειδικών κατηγοριών», ο νόμος αναφέρεται σε πολύτεκνους, άγαμους γονείς, όσους έλαβαν μέρος στην Εθνική Αντίσταση και τα τέκνα τους, ανάπηρους και τραυματίες πολέμου ή πολεμικών γεγονότων (ήδη από το 1982 ΦΕΚ 115 Α, περί αναγνώρισης της Εθνικής Αντίστασης του Ελληνικού Λαού) και τα τέκνα τους και σε άτομα με ποσοστό αναπηρίας τουλάχιστον 50%, που έχουν περιορισμένες δυνατότητες για επαγγελματική απασχόληση εξαιτίας οποιασδήποτε χρόνιας σωματικής ή πνευματικής ή ψυχικής πάθησης ή βλάβης, εφόσον είναι εγγεγραμμένα στα μητρώα ανέργων αναπήρων του ΟΑΕΔ. Ο νόμος προέβλεπε μέριμνα για την πρόσληψη των παραπάνω ατόμων σε φορείς του Ιδιωτικού και του ευρύτερου Δημοσίου Τομέα, διατάξεις σχετικές με τον διορισμό ή την πρόσληψη προστατευόμενων ειδικών ομάδων σε δημόσιες υπηρεσίες, νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου (ΝΠΔΔ) και οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ), καθώς και κριτήρια, διαδικασίες και δικαιολογητικά πρόσληψης και διορισμού αυτών. Ειδική μνεία γίνεται στο νόμο για την επιχορήγηση των εργοδοτών που απασχολούν άτομα με ειδικές ανάγκες από τον ΟΑΕΔ για μέρος των αποδοχών που καταβάλλουν (άρθρο 8). Στο σχετικό ΦΕΚ αναφέρονται συγκεκριμένα τα άτομα με ποσοστό αναπηρίας 50% τουλάχιστον με χρόνια σωματική, ψυχική ή πνευματική πάθηση ή βλάβη (άρθρο 8, παραγρ.4) *«η ετήσια κανονική άδεια με αποδοχές των μισθωτών, που προβλέπεται από τις κείμενες διατάξεις, επαυξάνεται κατά έξι (6) εργάσιμες μέρες...την επαύξηση αυτή δικαιούνται όλοι οι ανάπηροι ανεξάρτητα από τον τρόπο και το χρόνο της πρόσληψής τους»*.

Κατά το 2004, με απόφασή της η ελληνική Βουλή εξέδωσε τον ν.3227/2004 για την αντιμετώπιση της ανεργίας και άλλες διατάξεις. Εκτός των άλλων, στο άρθρο 11 παρ. 1 του παραπάνω νόμου προβλεπόταν η συνέχιση της απασχόλησης των ατόμων με αναπηρίες που τοποθετήθηκαν μέσω του προγράμματος του ΟΑΕΔ «Νέες θέσεις εργασίας Ατόμων με Αναπηρίες» σε επιχειρήσεις και φορείς, εφόσον ο εργοδότης επιθυμεί την συνέχιση της απασχόλησής του. Ο παραπάνω νόμος συνδέεται με την γνωμοδότηση του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους (ΝΣΚ), κατά την συνεδρίαση της 30^{ης}

Νοεμβρίου του 2010, στην οποία και τοποθετήθηκε το Συμβούλιο πάνω στο ερώτημα του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης «εάν είναι νόμιμη ή όχι η συνέχιση της απασχόλησης Ατόμων με Αναπηρίες (ΑΜΕΑ) σε επιχειρήσεις των Ο.Τ.Α. μετά την ολοκλήρωση του επιχορηγούμενου από τον Ο.Α.Ε.Δ. προγράμματος, βάσει του οποίου απασχολούνται, όταν οι επιχειρήσεις αυτές επιθυμούν την περαιτέρω συνέχιση της απασχόλησής τους, κατά τα προβλεπόμενα στην διάταξη της παρ.1 του άρθρου 11 του ν.3227/2004». Πάνω σε αυτό το ερώτημα τοποθετήθηκε το ΝΣΚ με ομόφωνη απόφασή του για την νομιμότητα της συνέχισης της απασχόλησης των Ατόμων με Αναπηρίες σε επιχειρήσεις των ΟΤΑ του ευρύτερου δημοσίου τομέα μετά την ολοκλήρωση του επιχορηγούμενου από τον ΟΑΕΔ προγράμματος ορισμένου χρόνου. Για την ομόφωνη αυτή απόφασή του το ΝΣΚ είχε την ευκολία να βοηθηθεί και να τοποθετηθεί πάνω σε νόμους και άρθρα του Συντάγματος τα οποία ήδη είχαν ανοίξει έναν δρόμο διευκόλυνσης της πρόσβασης των ΑΜΕΑ στην κοινωνική και οικονομική ζωή. Το πιο γνωστό και βασικό άρθρο είναι το άρθρο 21 παρ. 3 του Συντάγματος, το οποίο, μεταξύ άλλων, αναφέρει το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρίες να απολαμβάνουν μέτρων που εξασφαλίζουν την αυτονομία, την επαγγελματική ένταξη και τη συμμετοχή τους στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας.

Για την διευκόλυνση και απλούστευση της διαδικασίας πιστοποίησης αναπηρίας έρχεται το 2015 ο νόμος 4331/2015 (ΦΕΚ 69/Α/2-7-2015) με νέα μέτρα για την ανακούφιση των Ατόμων με Αναπηρία, την απλοποίηση της λειτουργίας των Κέντρων Πιστοποίησης Αναπηρίας (ΚΕ.Π.Α), την καταπολέμηση της εισφοροδιαφυγής καθώς και άλλα συναφή ασφαλιστικά ζητήματα και λοιπές διατάξεις. Σημαντικό άρθρο της παραπάνω σχετικής νομοθεσίας είναι η κατάργηση του παράβολου για την εξέταση σε ΚΕΠΑ για τους ανασφάλιστους και αιτούντες προνομιακών επιδομάτων αναπηρίας. Η διαδικασία ένταξης στα προγράμματα οικονομικής ενίσχυσης Ατόμων με Αναπηρία δύναται να πραγματοποιείται και μέσω των Δήμων προς διευκόλυνση των αιτούντων. Εκτός των άλλων, ο νέος νόμος προσφέρει την δυνατότητα σε άτομα που εργάζονται σε ΚοινΣΕΠ ή σε προγράμματα κατάρτισης-εργασίας του ΟΑΕΔ, και για όσο διάστημα αυτά διαρκούν, να μην διακόπτονται τα προνομιακά τους επιδόματα ή άλλες τυχόν παροχές που λάμβαναν ως άνεργοι.

Μέσω της εφαρμογής του ενιαίου συστήματος κινητικότητας στη Δημόσια Διοίκηση και την Τοπική Αυτοδιοίκηση και τον νόμο 4440/2016 (ΦΕΚ Α' 224/02.12.2016) τροποποιούνται τα ποσοστά ειδικών κατηγοριών στο σύστημα προσλήψεων με την προσθήκη του 10% επί των προκηρυσσόμενων θέσεων τακτικού προσωπικού και προσωπικού με σύμβαση εργασίας ιδιωτικού δικαίου ορισμένου χρόνου, των κατηγοριών ΠΕ (Πανεπιστημιακής εκπαίδευσης), ΔΕ (Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης) και ΥΕ (Υποχρεωτικής εκπαίδευσης) κατά Περιφερειακή Ενότητα, φορέα και κλάδο ή ειδικότητα να καλύπτονται από άτομα με αναπηρία, με ποσοστό αναπηρίας πενήντα τοις εκατό (50%) τουλάχιστον, όπως διαπιστώνεται από τις υγειονομικές επιτροπές του ΚΕΠΑ, ενώ ένα ποσοστό πέντε τοις εκατό (5%) των προκηρυσσόμενων θέσεων τακτικού προσωπικού και προσωπικού με σύμβαση εργασίας ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου, των κατηγοριών ΠΕ, ΤΕ, ΔΕ και ΥΕ κατά Περιφερειακή Ενότητα, φορέα και κλάδο ή ειδικότητα καλύπτονται από όσους έχουν τέκνο, αδελφό ή σύζυγο, καθώς και από τέκνα ατόμων με αναπηρία, με ποσοστό αναπηρίας εξήντα επτά τοις εκατό (67%) και άνω εξαιτίας βαριών ψυχικών και σωματικών παθήσεων, όπως διαπιστώνεται από τις υγειονομικές επιτροπές του ΚΕΠΑ (ενώ κατ' εξαίρεση για τα άτομα με νοητική στέρηση ή αυτισμό το ποσοστό αυτό απαιτείται να ανέρχεται στο 50%).

Μέσω του Οργανισμού Προνοιακών Επιδομάτων και Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΟΠΕΚΑ) χορηγούνται χρηματοδοτούμενα από τον κρατικό προϋπολογισμό προνοιακές παροχές, επιδόματα, οικονομικές ενισχύσεις και κοινωνικές υπηρεσίες για την οικονομική στήριξη και κοινωνική ένταξη

οικογενειών και ευπαθών ομάδων πληθυσμού. Εκτός των άλλων, σκοπός του Οργανισμού Προνοιακών Επιδομάτων και Κοινωνικής Αλληλεγγύης είναι η υλοποίηση, εκτέλεση και διαχείριση προγραμμάτων, δράσεων και ενεργειών που αφορούν προνοιακές πολιτικές του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης. Ειδικότερα, σύμφωνα με τις γενικές αρχές του νόμου 2646/1998 (ΦΕΚ Α/224/08-10-2001) «Ανάπτυξη – Οργάνωση του Εθνικού Συστήματος και άλλες διατάξεις», «η παροχή κοινωνικής φροντίδας αποτελεί ευθύνη του κράτους... για κάθε άτομο που διαμένει μόνιμα στην Ελληνική επικράτεια και βρίσκεται σε κατάσταση ανάγκης... οι υπηρεσίες κοινωνικής φροντίδας παρέχονται χωρίς διακρίσεις, ανάλογα με τις ιδιαίτερες προσωπικές, οικογενειακές, οικονομικές και κοινωνικές ανάγκες των ατόμων, στο πλαίσιο ενιαίου και αποκεντρωμένου Εθνικού Συστήματος Κοινωνικής Φροντίδας». Έτσι ο παραπάνω νόμος, εκτός των άλλων, μεριμνά για την κατ' οίκον κοινωνική φροντίδα, την παροχή προγραμμάτων εισοδηματικών ενισχύσεων σε Άτομα με Ειδικές Ανάγκες (όπως οικονομική ενίσχυση ατόμων με αναπηρία όρασης, τετραπληγικών-παραπληγικών, κωφών, βαρήκοων και ατόμων με βαριά νοητική υστέρηση).

Κατά το 2005 και για την εφαρμογή της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού, ψηφίζεται ο νόμος 3304/2005 (ΦΕΚ Α'16/17.01.2005). Σκοπός του είναι η θέσπιση του γενικού πλαισίου ρυθμίσεως για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής καθώς και για την καταπολέμηση διακρίσεων λόγω θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας, σύμφωνα με τις οδηγίες της ΕΕ του Συμβουλίου της 29^{ης} Ιουνίου 2000 και 2000/78/ΕΚ του Συμβουλίου της 27^{ης} Νοεμβρίου 2000, περί διασφάλισης της εφαρμογής της ίσης μεταχείρισης στην απασχόληση και την εργασία. Στο άρθρο 10 του νόμου περί εύλογης προσαρμογής για τα άτομα με αναπηρία αναφέρεται η τήρηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης έναντι των ατόμων με αναπηρία και η υποχρέωση του εργοδότη για την λήψη των κατά περίπτωση ενδεδειγμένων μέτρων προκειμένου τα άτομα αυτά να έχουν τη δυνατότητα πρόσβασης σε θέση εργασίας, να ασκούν την εργασία τους και να εξελίσσονται, καθώς και τη δυνατότητα συμμετοχής στην επαγγελματική κατάρτιση, εφόσον τα μέτρα δεν συνεπάγονται δυσανάλογη επιβάρυνση για τον εργοδότη. Δεν αναφέρεται δε ως δυσανάλογη επιβάρυνση κάθε μέτρο που λαμβάνεται στο πλαίσιο άσκησης της πολιτικής υπέρ των ατόμων με αναπηρία. Ο παραπάνω νόμος λίγο αργότερα καταργείται και αντικαθίσταται, από την 9^η Δεκεμβρίου 2016, από τον νόμο 4443/2016 περί ενσωμάτωσης της Οδηγίας της ΕΕ 2000/43/ΕΚ για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής τους καταγωγής, της Οδηγίας 2000/78/ΕΚ για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία και της Οδηγίας 2014/54/ΕΕ περί μέτρων που διευκολύνουν την άσκηση των δικαιωμάτων των εργαζομένων στο πλαίσιο της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων. Σκοπός των παραπάνω διατάξεων και Οδηγιών που ενσωματώνονται στο νέο αυτό νόμο είναι η προώθηση της ίσης μεταχείρισης και η καταπολέμηση των διακρίσεων, εκτός των άλλων και λόγω φυλής, χρώματος, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου και χρόνιας πάθησης ή αναπηρίας.

Λοιποί νόμοι θεσπίστηκαν για την διευκόλυνση της πρόσβασης στην εργασία και την απασχόληση εν γένει, όπως για παράδειγμα ο ν.3051/2002 περί τροποποίησης-συμπλήρωσης του συστήματος προσλήψεων στο δημόσιο τομέα και συναφείς ρυθμίσεις, ο ν.2956/2001 περί αναδιάρθρωσης του ΟΑΕΔ και άλλες διατάξεις και ο ν.2972/2001 περί εκσυγχρονισμού οργάνωσης και λειτουργίας του Ιδρύματος Κοινωνικών Ασφαλίσεων και άλλες διατάξεις. Με της ένταξη των παραπάνω διατάξεων

καθορίστηκαν επιπλέον τα κριτήρια και οι όροι επιλογής πρόσληψης των προσώπων των ειδικών κατηγοριών, ειδικά στον δημόσιο τομέα, ανεξάρτητα από τον κλάδο δραστηριότητας και σε όλα τα επίπεδα της επαγγελματικής ιεραρχίας, καθώς και οι όροι υπηρεσιακής και επαγγελματικής εξέλιξης. Καθορίζονται ακόμα οι όροι και οι συνθήκες εργασίας, συμπεριλαμβανομένων και αυτών που αφορούν σε απολύσεις και αμοιβές.

8. Η προώθηση των Κοινωνικών προγραμμάτων μέσω της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και των Ιδιωτικών επιχειρήσεων

Όπως αναφέρει η ΚΥΑ του 2017 του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης για το Ειδικό Πρόγραμμα ενίσχυσης εργοδοτών για την πρόσληψη Ατόμων με Αναπηρίες, δικαιούχοι είναι ιδιωτικές επιχειρήσεις, συνεταιρισμοί, Φορείς Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας, έτσι όπως αυτές ορίζονται στο άρθρο 3 του νόμου 4430/2016 (ΦΕΚ Α'250), και γενικά εργοδότες του ιδιωτικού τομέα που ασκούν τακτικά οικονομική δραστηριότητα, αλλά και επιχειρήσεις Τοπικής Αυτοδιοίκησης α' και β' βαθμού.

Σύμφωνα λοιπόν με την παραπάνω Απόφαση και τον νόμο 4430/2016 (ΦΕΚ Α'205/31-10-2016) περί «Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας και ανάπτυξη των φορέων της και άλλες διατάξεις» και συγκεκριμένα το άρθρο 3, ως Φορείς Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας και συνεπώς δικαιούχοι του προγράμματος θεωρούνται: α) Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις, β) Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης (Κοι.Σ.Π.Ε.), γ) Συνεταιρισμοί Εργαζομένων, δηλαδή Αστικοί Συνεταιρισμοί που έχουν ως καταστατικό σκοπό τη «συλλογική ωφέλεια» και επιθυμούν να βιοποριστούν παράγοντας αγαθά και υπηρεσίες για τρίτους, και δ) οποιοσδήποτε άλλος συνεταιρισμός που αναπτύσσει δραστηριότητες συλλογικής και κοινωνικής ωφέλειας.

Άλλοι δικαιούχοι του προγράμματος, έτσι όπως αναφέρονται στη σχετική Υπουργική Απόφαση, είναι οι επιχειρήσεις Τοπικής Αυτοδιοίκησης α' και β' βαθμού. Οργανισμοί τοπικής Αυτοδιοίκησης ή αλλιώς ΟΤΑ α' βαθμού ονομάζονται τα ΝΠΔΔ, καθένα από τα οποία έχει συσταθεί σε μια συγκεκριμένη εδαφική περιφέρεια και σκοπός του οποίου είναι η διευθέτηση τοπικών ζητημάτων και οι εκπρόσωποι του οποίου εκλέγονται με ψηφοφορία από τους Δημότες. Είναι δηλαδή οι Δήμοι. Από την άλλη, οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης β' βαθμού έχουν μια ευρύτερη σύσταση και λίγο μεγαλύτερο φάσμα από τους Δήμους (ΟΤΑ α' βαθμού), και άπτονται ζητημάτων όπως ο σχεδιασμός και ο συντονισμός των πολιτών σε επίπεδο νομού.

Από την άλλη μεριά, δεν εντάσσονται στο πρόγραμμα επιχειρήσεις που δεν έχουν την έδρα τους σε χώρα που να είναι κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εξωχώριες εταιρίες αλλά και επιχειρήσεις που στην εταιρική τους σύνθεση συμμετέχουν εξωχώριες εταιρίες, επιχειρήσεις σε βάρος των οποίων εκκρεμεί ανάκτηση προηγούμενων κρατικών ενισχύσεων, επιχειρήσεις που η έδρα τους είναι η οικία του εργοδότη εκτός των επιχειρήσεων που λόγω της φύσης της δραστηριότητάς τους απασχολούν προσωπικό εκτός του χώρου έδρας του, επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε τομείς όπου δεν εφαρμόζεται ο κανονισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με την Συνθήκη λειτουργίας της ΕΕ (κανονισμός της ΕΕ1407/2013/18-12-2013, κανονισμός *de minimis*, του για την λειτουργία της ΕΕ σε ορισμένες κατηγορίες οριζόντιων κρατικών ενισχύσεων, για την διατήρηση των κανόνων του ανταγωνισμού σε κάθε οντότητα που ασκεί οικονομική δραστηριότητα, ανεξαρτήτως του νομικού καθεστώτος της και του τρόπου με τον οποίο χρηματοδοτείται, διατηρείται το ανώτατο όριο στο ποσό των ενισχύσεων που μπορεί να λάβει μια μεμονωμένη επιχείρηση ανά κράτος μέλος κατά τη

διάρκεια οποιοσδήποτε περιόδου τριών ετών), όπως εποχικές επιχειρήσεις και επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην πρωτογενή παραγωγή γεωργικών προϊόντων.

Στόχος των επιχειρήσεων των ΟΤΑ είναι η καθοριστική παρέμβαση στην τοπική ανάπτυξη και την γενικότερη κοινωνικοοικονομική ζωή, μέσω της σύστασης επιχειρήσεων, άλλων δηλαδή νομικών προσώπων, και βοηθώντας μέσα από αυτές στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη και τον σταδιακό μετασχηματισμό των δομών της οικονομίας και των παραγωγικών σχέσεων. Οι επιχειρήσεις Τοπικής Αυτοδιοίκησης έχουν ως στόχο τους δράσεις που αφορούν τον πολιτισμό, την παιδεία, την αθλητισμό, την οργάνωση και λειτουργία της εκάστοτε Δημοτικής Συγκοινωνίας κ.ά. Εκτός των άλλων, έχουν τη δυνατότητα: α) να αξιοποιούν τους τοπικούς φυσικούς και οικονομικούς πόρους, με στόχο την ανάπτυξη και την βελτίωση της οικονομικής και κοινωνικής θέσης των κατοίκων της, β) να αυξάνουν την απασχόληση του ανθρώπινου δυναμικού της εκάστοτε περιοχής και επομένως και να συγκρατούν το ανθρώπινο εργατικό δυναμικό στον τόπο τους, γ) να αναπτύσσουν λόγω του μεγέθους τους και του κοινωνικού τους χαρακτήρα, την τοπική οικονομία, δ) να δημιουργούν κίνητρα ουσιαστικής επαγγελματικής εκπαίδευσης και επιμόρφωσης των εργαζομένων, ε) να αξιοποιούν το πλεόνασμά τους σε παραγωγικές και κοινωνικές επενδύσεις με κοινωνική κυρίως βάση, στ) να προβάλλουν νέα πρότυπα και κοινωνικές και πολιτιστικές αξίες σε αντίθεση με τις σύγχρονες ατομικιστικές αξίες, και ζ) να λειτουργούν γενικότερα με γνώμονα που συμβάλει στην κοινωνικοοικονομική τοπική ζωή.

Γενικότερα θα λέγαμε πως οι επιχειρήσεις Τοπικής Αυτοδιοίκησης έχουν ως στόχο την προαγωγή του πολιτιστικού και πολιτισμικού επιπέδου, την προώθηση ίσων ευκαιριών και της κοινωνικής ευημερίας των κατοίκων της περιοχής τους, με την εφαρμογή προγραμμάτων και δράσεων κοινωνικού χαρακτήρα, όπως προγράμματα για ευπαθείς ομάδες, την προαγωγή του πνευματικού επιπέδου και την βελτίωση της ποιότητας ζωής και την αξιοποίηση περιφερειακών, εθνικών και κοινοτικών προγραμμάτων που αφορούν τους τομείς της δράσης της εκάστοτε επιχείρησης.

Η στοχευμένη λοιπόν οικονομική και κοινωνική προώθηση του σχετικού προγράμματος μέσω των Ιδιωτικών αλλά και κυρίως των επιχειρήσεων Τοπικής Αυτοδιοίκησης, έχοντας υπόψη τον κοινωνικοοικονομικό τους στόχο και σκοπό ύπαρξης, καθόλου άστοχη δεν είναι αφού σκοπός του προγράμματος είναι η δυνατότητα βελτίωσης των συνθηκών εργασίας των ατόμων με αναπηρία, η στήριξή τους στον εργασιακό χώρο, η εξάλειψη των εμποδίων ένταξης στην αγορά εργασίας καθώς και η διασφάλιση ίσων ευκαιριών μέσω της οικονομικής ενίσχυσης των επιχειρήσεων γενικότερα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ - Ο ρόλος των κοινωνικών προγραμμάτων για την ένταξη των ΑΜΕΑ στην αγορά εργασίας

9. Ο απόηχος των Προγραμμάτων ΕΚΟ στην κοινωνία

Σύμφωνα με το άρθρο 21 του Συντάγματος παρ. 6, τα άτομα με αναπηρίες έχουν δικαίωμα να απολαμβάνουν μέτρων που εξασφαλίζουν την αυτονομία την επαγγελματική ένταξη και τη συμμετοχή τους στη κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας. Συνεπώς το ίδιο το κράτος μέσω του συντάγματός του έχει μεριμνήσει για ίσες, ή εν δυνάμει και περισσότερες, ευκαιρίες για τα άτομα αυτά.

Σε ένα γενικότερο πλαίσιο, φαίνεται η ανάπτυξη και ενσωμάτωση των ΑμεΑ στην αγορά εργασίας να επηρεάζεται άμεσα από την ίδια την αναπηρία. Τα ίδια τα άτομα φαίνεται να επηρεάζονται και να αντιμετωπίζουν εμπόδια στην μετάβασή τους στην εργασία, τόσο σε σχέση με την επαγγελματική τους ανάπτυξη όσο και με τις αντιλήψεις των εργοδοτών απέναντί τους. Πολλοί απ' αυτούς αμφιβάλλουν ήδη από την αρχή για τις ικανότητες και το είδος της εργασίας που μπορούν να προσφέρουν τα άτομα με αναπηρία, αλλά και για το κατά πόσο αυτά μπορούν να ενσωματωθούν άμεσα και εύκολα στις ανάγκες της εργασίας τους.

Πολλές έρευνες κατά καιρούς έχουν καταδείξει τα προβλήματα και εμπόδια που αντιμετωπίζουν τα άτομα αυτά όταν αναζητούν εργασιακό περιβάλλον, αλλά και τις ρατσιστικές διαθέσεις των εργοδοτών, καθώς δεν είναι λίγες οι επιχειρήσεις που αναφέρουν ότι δεν θα προσλάμβαναν αναπήρους λόγω των προβλημάτων αποτελεσματικότητας που δυνητικά θα παρουσιάσουν τα συγκεκριμένα άτομα.

Τον ρόλο της διευκόλυνσης έρχεται να υλοποιήσει εδώ το πρόγραμμα πρόσληψης ατόμων με αναπηρία που τονίζει την «ενίσχυση των εργοδοτών» με επιχορήγηση. Η ειδική αυτή επιχορήγηση ενίσχυσης εργοδοτών ορίζεται μέχρι και σε ποσοστό 90% του μισθολογικού κόστους μηνιαίως, με ανώτατο όριο τα 800 ευρώ μηνιαίως. Ο ρόλος του Υπουργείου Εργασίας και του ΟΑΕΔ είναι η κοινωνική, οικονομική και εργασιακή προώθηση των ατόμων που βρίσκονται στις ιδιαίτερες κοινωνικές ομάδες με σκοπό την ομαλή τους ένταξη στην αγορά εργασίας ειδικά και την κοινωνική ζωή γενικότερα. Στόχος είναι τα Άτομα με Ειδικές Ανάγκες και γενικά τα άτομα με οποιαδήποτε μορφή αναπηρίας να μπορέσουν να ενταχθούν στην αγορά εργασίας και να γίνουν αποδεκτά από το κοινωνικό σύνολο ως φυσικό και επόμενο κομμάτι της κοινωνίας.

Ενώ λοιπόν κατά τη δεκαετία του 1980 η πολιτική για την απασχόληση των Ατόμων με Αναπηρία εστίαζε μόνο στο ιατρικό μοντέλο της αναπηρίας, η πιο συστηματική αντιμετώπιση του προβλήματος, αλλά όχι ολοκληρωμένη πολιτική, έχουμε κατά το τέλος της δεκαετίας του 1980 και τον ν.1648/1986 για την προστασία πολεμιστών, αναπήρων και θυμάτων πολέμου και μειονεκτικών προσώπων, με τον οποίο και καθιερώνεται η προνομιακή υποχρεωτική πρόσληψη-τοποθέτηση ευπαθών κοινωνικών ομάδων και ατόμων με αναπηρία, μεταξύ των οποίων συμπεριλαμβάνονται και οι συγγενείς τους, σε θέσεις εργασίας τόσο του στενού και του ευρύτερου δημοσίου τομέα όσο και του ιδιωτικού. Σημαντικές αδυναμίες του συστήματος ήρθε να καλύψει ο νόμος 2643/1998 περί μέριμνας για την απασχόληση προσώπων ειδικών κατηγοριών, μέσω του οποίου θεσπίστηκαν αντικειμενικά κριτήρια, γι' αυτό και αποτελούν αναμφισβήτητα τις πρώτες προσπάθειες για την εφαρμογή ενός κοινωνικού μοντέλου της αναπηρίας στην Ελλάδα.

Σε εθνικό επίπεδο, το αρμόδιο Υπουργείο για τον σχεδιασμό πολιτικών αλλά και μέτρων απασχόλησης, τόσο στο γενικότερο κοινωνικό επίπεδο όσο και στο θέμα της απασχόλησης των ευαίσθητων κοινωνικών ομάδων, είναι το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας, με φορέα υλοποίησης και συντονισμού των σχετικών συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων, τον τότε ΟΑΕΔ και τωρινή ΔΥΠΑ. Τα σημαντικά, λοιπόν, μέτρα για συστηματική αντιμετώπιση της πολιτικής για την απασχόληση των Ατόμων με Αναπηρία έρχονται από το έτος 2000 και μετά, με την εθνική πολιτική για την αντιμετώπιση του προβλήματος μέσω του Κοινωνικού Ευρωπαϊκού Ταμείου και την χρηματοδοτήσεων διάφορων πρακτικών των κυβερνήσεων, όπως το πρόγραμμα του ΟΑΕΔ για την ενίσχυση των εργοδοτών για την πρόσληψη στην εργασία Ατόμων με Αναπηρίες.

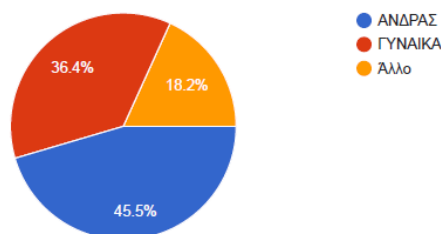
Η σημαντική συμβολή των σχετικών προγραμμάτων τόσο της ΕΕ όσο και του ίδιου του κράτους έχει ως αποτέλεσμα την σταθερή και σταδιακή ένταξη και διευκόλυνση των Ατόμων με Αναπηρία στην κοινωνική, οικονομική και εργασιακή ζωή της χώρας.

10. Η συμβολή των Κοινωνικών Προγραμμάτων για τις επιχειρήσεις και τα άτομα ΑΜΕΑ

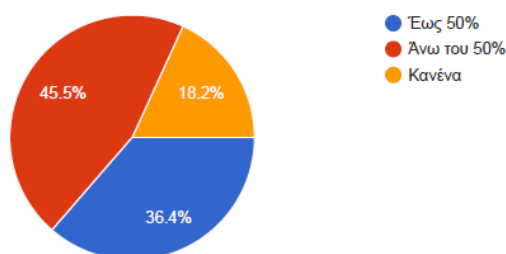
Για την καλύτερη και πρακτική κατανόηση της αποτύπωσης των αποτελεσμάτων των πρακτικών του Υπουργείου Εργασίας μέσω των σχετικών προγραμμάτων ενίσχυσης εργοδοτών για την πρόσληψη ευαίσθητων κοινωνικών ομάδων και Ατόμων με Αναπηρία, προωθήθηκε ένα ηλεκτρονικό ερωτηματολόγιο, με την μορφή του δειγματοληπτικού ελέγχου, σε μορφή πολλαπλών απαντήσεων σε διάφορα άτομα που είτε εργάζονται τώρα, είτε εργάστηκαν κάποια στιγμή μέσω προγράμματος του ΟΑΕΔ, είτε έχουν έρθει σε επαφή με τις εκάστοτε υπηρεσίες του ΟΑΕΔ, για να μας αποτυπώσουν την προσωπική τους άποψη και εμπειρία σχετικά με τις υπηρεσίες του ΟΑΕΔ προς τους πολίτες. Οι ερωτήσεις σκοπό είχαν να καταδείξουν πόσο οικείο είναι το πρόγραμμα, αν έχουν εξυπηρετηθεί από σχετικές υπηρεσίες του ΟΑΕΔ, τι ποσοστό αναπηρίας κατέχουν, αν έχουν βοηθηθεί από το κράτος με κάποιο σχετικό επίδομα αναπηρίας ή βοήθημα, ποια είναι η ηλικιακή τους ομάδα και πόσοι από αυτούς είναι άνδρες, γυναίκες κτλ., ποιο είναι το επίπεδο μόρφωσής τους, ποιος είναι ο τόπος κατοικίας τους και τέλος πόσο καιρό ήταν άνεργοι ώσπου να βρεθεί σχετική θέση εργασίας.

Οι ερωτήσεις και οι απαντήσεις στο ερωτηματολόγιο είχαν ως εξής:

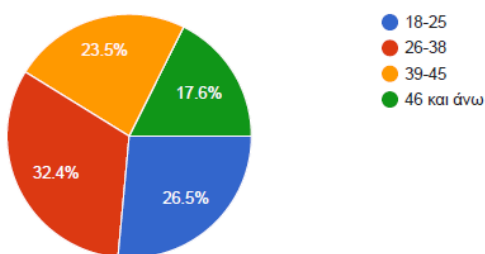
1) Φύλο

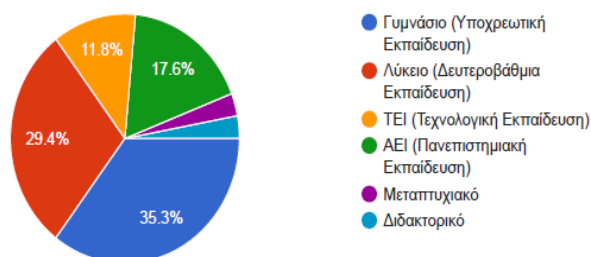
4) Ποσοστό αναπηρίας

2) Ηλικία

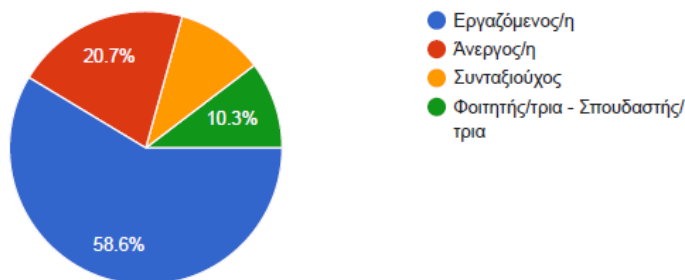
5) Εκπαίδευση

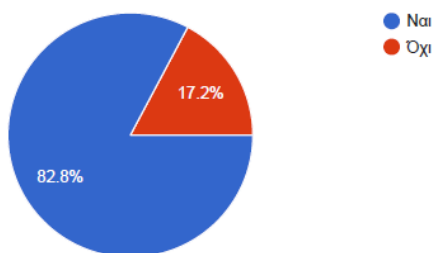
3) Τόπος κατοικίας

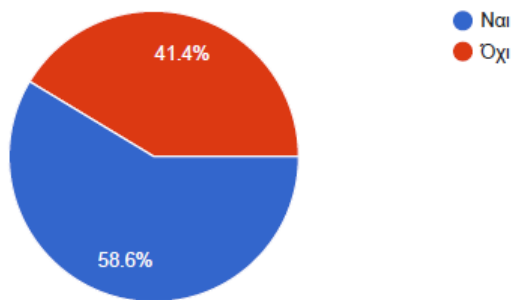
6) Είστε

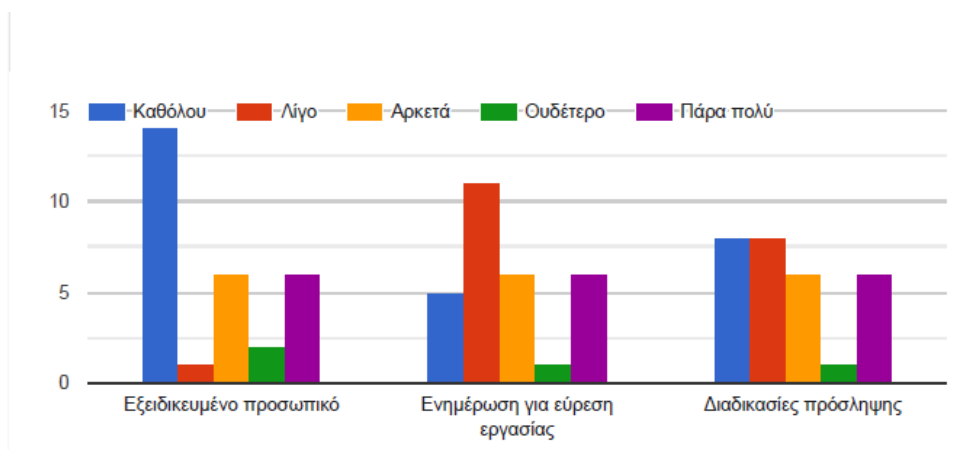
7) Είστε ή ήσασταν εγγεγραμμένος στα μητρώα του ΟΑΕΔ (Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού) στο πρόγραμμα Απασχόλησης Ανέργων για Ευπαθείς Ομάδες (ΕΚΟ);

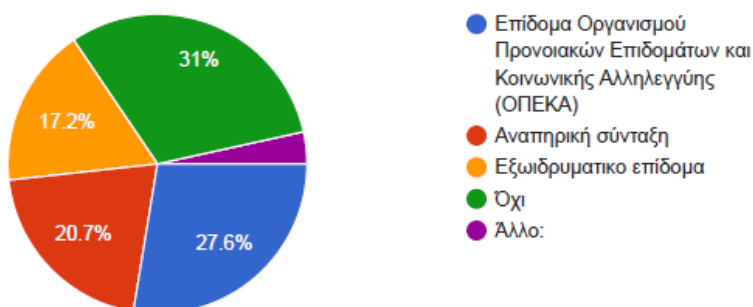
8) Έχετε εργαστεί στο παρελθόν ή εργάζεστε τώρα μέσω του προγράμματος Νέες Θέσεις Εργασίας (ΝΘΕ) πρόγραμμα Απασχόλησης Ανέργων για Ευπαθείς Ομάδες (ΕΚΟ) του Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού;

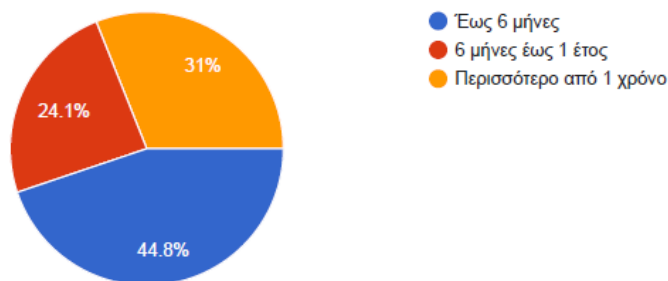
9) Πόσο ικανοποιημένος μείνατε από το πρόγραμμα Νέες Θέσεις Εργασίας Ειδικών Κοινωνικών Ομάδων (ΝΘΕ-ΕΚΟ) του ΟΑΕΔ (τωρινή ΔΥΠΙΑ-Δημόσια Υπηρεσία Απασχόλησης) σε σχέση με τα παρακάτω;

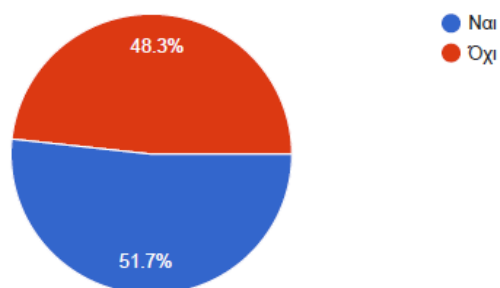
10) Επιδοτείστε από το κράτος με:

11) Πόσο καιρό παραμείνατε άνεργος/η ώσπου να απασχοληθείτε μέσω του προγράμματος Νέες Θέσεις Εργασίας (ΝΘΕ) πρόγραμμα Απασχόλησης Ανέργων από Ευπαθείς Κοινωνικές Ομάδες (ΕΚΟ) του Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ) (τωρινή ΔΥΠΙΑ-Δημόσια Υπηρεσία Απασχόλησης);

12) Συνεχίζετε να εργάζεστε στον ίδιο εργοδότη/επιχείρηση/φορέα και μετά τη λήξη του προγράμματος;

Οι περισσότεροι από αυτούς που συμμετείχαν στην έρευνα ήταν νέοι ηλικίας μεταξύ 26 και 38 ετών, ενώ το μεγαλύτερο ποσοστό ήταν άνδρες με ποσοστό αναπηρίας 50% και άνω. Μια ακόμα σημαντική επισήμανση είναι πως παίρνουν κάποιο επίδομα βαριάς αναπηρίας ή βοηθητικό επίδομα από το κράτος. Πολλοί από αυτούς βρήκαν θέση εργασίας μέσω του προγράμματος ΕΚΟ και συνεχίζουν να εργάζονται και μετά το πέρας του προγράμματος στην επιχείρηση που τους προσέλαβε.

Μια σημαντική πληροφορία που μπορούμε να εξάγουμε μέσα από το ερωτηματολόγιο είναι πως οι ωφελούμενοι, παρόλο που βρήκαν εργασία μέσω του ΟΑΕΔ (πράγμα που σημαίνει πως ουσιαστικά φαίνεται να επωφελήθηκαν του προγράμματος), δεν έχουν μείνει ευχαριστημένοι από τις υπηρεσίες του οργανισμού. Εδώ ερχόμαστε να υποθέσουμε πως ίσως αυτή τους η απάντηση έχει να κάνει πιο πολύ με τις ικανότητες και την εξυπηρέτηση που έλαβαν και μάλλον όχι τόσο σε σχέση με το ίδιο το πρόγραμμα.

Καλό είναι να αναφέρουμε πως το ερωτηματολόγιο προωθήθηκε στο πλαίσιο ενός μεγάλου πληθυσμιακά δήμου και στο ευρύτερο κοινωνικό υπόβαθρο μιας μεγάλης σχετικά πόλης. Δεν δόθηκε η ευκαιρία να προωθηθεί σε μεγαλύτερο εύρος ατόμων και περιοχών. Αυτό βέβαια δεν αλλοιώνει τα αποτελέσματα της έρευνας και των απαντήσεων των ατόμων.

11. Ο ρόλος των ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. (Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση)

Η έννοια της Κοινωνικής Συνεταιριστικής Επιχείρησης είναι μια σχετικά νέα έννοια, που αναφέρεται στο σύνολο εκείνων των επιχειρήσεων των οποίων σκοπός είναι η επιδίωξη του συλλογικού οφέλους. Η ύπαρξη των Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων είναι ένας νέος φορέας μέσω του οποίου εκφράζεται η έννοια της «Κοινωνικής Οικονομίας». Με τον όρο αυτό εννοούμε όλες τις οικονομικές, επιχειρηματικές, παραγωγικές και κοινωνικές δραστηριότητες, οι οποίες αναλαμβάνονται από εταιρίες ή ενώσεις προσώπων, των οποίων σκοπός είναι η επιδίωξη του συλλογικού οφέλους και η εξυπηρέτηση των γενικότερων κοινωνικών συμφερόντων, ενώ τα κέρδη της προκύπτουν από δράσεις που εξυπηρετούν αποκλειστικά το κοινωνικό συμφέρον. Οι πόροι αυτών των επιχειρήσεων προέρχονται από κεφάλαια της επιχείρησης, δωρεές τρίτων, έσοδα από επιχειρηματική δραστηριότητα, επιχορηγήσεις από προγράμματα δημοσίων επενδύσεων, την Ευρωπαϊκή Ένωση, διεθνείς ή εθνικούς οργανισμούς ΟΤΑ ή τέλος χρηματοδοτήσεις από το Ταμείο Κοινωνικής Οικονομίας και από το Εθνικό Ταμείο Επιχειρηματικότητας και Ανάπτυξης. Είναι δηλαδή ένας αστικός συνεταιρισμός με κοινωνικό σκοπό και διαθέτει εκ του νόμου την εμπορική ιδιότητα.

Για να μπορέσουμε να κατανοήσουμε τα βασικά χαρακτηριστικά των Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων θα πρέπει να έχουμε κατά νου τον πρόσφατο ν.4430/2016 «Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία και ανάπτυξη των φορέων της και άλλες διατάξεις», σκοπός του οποίου είναι η δημιουργία του νομοθετικού πλαισίου για την Κοινωνική Αλληλέγγυα Οικονομία, ως μορφή εναλλακτικής οργάνωσης των οικονομικών δραστηριοτήτων.

Για να μπορέσουμε να καταλάβουμε τι είναι και πώς λειτουργεί μια Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση (ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ.) και πώς αυτή συνδέεται με την ένταξη των ατόμων με αναπηρίες στην αγορά εργασίας, θα πρέπει πρώτα να κατανοήσουμε την έννοια της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας. Ως Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία ορίζεται το σύνολο των κοινωνικοοικονομικών δραστηριοτήτων στον τομέα της παραγωγής, της συναλλαγής και της κατανάλωσης που στηρίζονται σε μια εναλλακτική μορφή οργάνωσης των παραπάνω σχέσεων βασισμένη στις αρχές της ισότητας, της δημοκρατίας, της αλληλεγγύης, της συνεργασίας καθώς και του σεβασμού στον άνθρωπο και το περιβάλλον. Αυτός ο τομέας της οικονομίας αποτελείται από την Κοινωνική Οικονομία, την Αλληλέγγυα Οικονομία και τον Μη Κερδοσκοπικό Τομέα, σε αντιδιαστολή με την ιδιωτική οικονομία. Οι παραπάνω όροι είναι δύσκολο να συναντηθούν χωριστά, δηλαδή «Κοινωνική Οικονομία» και «Αλληλέγγυα Οικονομία», γι' αυτό και αναφέρονται συχνά ως «Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία» προκειμένου να προσδιοριστούν τα εγχειρήματα που αναπτύχθηκαν μετά την κρίση και έχουν χαρακτηριστικά και από τις δύο κατηγορίες.

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η κοινωνική οικονομία είναι το σύνολο των οικονομικών, επιχειρηματικών, παραγωγικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων στο πλαίσιο μιας εταιρίας ή μιας ένωσης των οποίων ο σκοπός είναι η επιδίωξη του συλλογικού οφέλους και η εξυπηρέτηση γενικότερων κοινωνικών συμφερόντων. Με απλά λόγια, είναι η σύμπραξη μιας ομάδας ανθρώπων με σκοπό την επικερδή δραστηριότητα, που όμως αυτή εξυπηρετεί τα συμφέροντα του συνόλου της κοινωνίας. Μια τέτοιου είδους επιχείρηση βοηθά ουσιαστικά την κοινωνία να λύσει ένα ουσιαστικό και βαθύτερο θέμα της, το δικαίωμα του καθενός σε μια αξιοπρεπή διαβίωση.

Ανάλογα με τον σκοπό τους και σύμφωνα με τον νόμο 4019 της 30^{ης} Σεπτεμβρίου 2011, με τον οποίο και θεσπίστηκε η Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση (Κοιν.Σ.Επ.) ως φορέας κοινωνικής οικονομίας, οι κοινωνικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις διακρίνονται σε: α) «Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις Ένταξης», οι οποίες αφορούν την ένταξη στην οικονομική και

κοινωνική ζωή των ατόμων που ανήκουν στις ευάλωτες ομάδες πληθυσμού. Δηλαδή εκείνες οι ομάδες του πληθυσμού που η ένταξή τους στην κοινωνική και οικονομική ζωή εμποδίζεται από σωματικά ή ψυχικά αίτια ή λόγω παραβατικής συμπεριφοράς. Άτομα με αναπηρίες, σωματικές, ψυχικές, νοητικές, αισθητηριακές, άτομα εξαρτημένα ή απεξαρτημένα από ουσίες, αποφυλακισμένοι, ανήλικοι παραβάτες. Ένα ποσοστό, 40% τουλάχιστον, των εργαζομένων στις επιχειρήσεις αυτές ανήκουν υποχρεωτικά στις Ευάλωτες Ομάδες Πληθυσμού.

β) «Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις Κοινωνικής Φροντίδας», επιχειρήσεις οι οποίες αφορούν στην παραγωγή και παροχή προϊόντων και υπηρεσιών κοινωνικού προνοιακού χαρακτήρα σε συγκεκριμένες ομάδες πληθυσμού, όπως οι ηλικιωμένοι, τα βρέφη, τα παιδιά, άτομα με αναπηρία και άτομα με χρόνιες παθήσεις.

γ) «Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις Συλλογικού και Παραγωγικού Σκοπού», οι οποίες αφορούν την παραγωγή προϊόντων και την παροχή υπηρεσιών που έχουν να κάνουν με τις γενικότερες ανάγκες του συνόλου της κοινωνίας, όπως το περιβάλλον, την οικολογία, τον πολιτισμό, την εκπαίδευση, τις παροχές κοινής ωφέλειας, την αξιοποίηση των τοπικών προϊόντων και πολλές άλλες δραστηριότητες που προάγουν το τοπικό και συλλογικό συμφέρον, την προώθηση της απασχόλησης, την ενδυνάμωση της κοινωνικής συνοχής και την ενδυνάμωση της τοπικής ή περιφερειακής ανάπτυξης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

B. Συμπεράσματα

Όπως έγινε αντιληπτό κατά τη διάρκεια ανάπτυξης της εργασίας, τα άτομα με αναπηρία έρχονται πολύ συχνά αντιμέτωπα με την δυσκολία εύρεσης εργασίας λόγω έλλειψης ισχυροποίησης των δικαιωμάτων τους στην αγορά εργασίας. Βέβαια το πρόβλημα της επαγγελματικής αποκατάστασης και της ένταξης των ατόμων με αναπηρία στην αγορά εργασίας έχει πολλαπλά αίτια. Σημαντικό τροχοπέδη είναι η αντιμετώπιση των στερεοτύπων στην κοινωνική αλλά και επαγγελματική ζωή και η καταπολέμηση των διακρίσεων για την ισότιμη μεταχείριση. Σύμφωνα με τον επίσημο ιστότοπο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1137&langId=el>) μόνο τα μισά από τα άτομα με αναπηρία εργάζονται ενώ το 28,4% των ατόμων με αναπηρία αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει δεσμευτεί να αυξήσει την ευαισθητοποίηση του κοινωνικού συνόλου σχετικά με τις συνθήκες διαβίωσης και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία στην καθημερινή ζωή.

Για την καλύτερη οργάνωση και προάσπιση των ατόμων με ειδικές ανάγκες θα ήταν χρήσιμο η ΕΕ να ακούει τα άτομα με αναπηρία και τις ανάγκες τους, να εργάζεται ώστε η προσβασιμότητα στον καθημερινό τρόπο ζωής να γίνει πιο προσβάσιμη με την θέσπιση μιας ισχυρής νομοθεσίας, που να διατυπώνει ως δεδομένο την αναγκαιότητα της προσβασιμότητας στην κοινωνική ζωή των ατόμων με αναπηρία και όχι να προσπαθεί να το προωθήσει στο κοινωνικό σύνολο ως κάτι το επίκτητο.

Βασικό και κύριο αίτιο της ανεργίας και του αποκλεισμού των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνική αλλά και εργασιακή ζωή είναι η κοινωνική προκατάληψη, με τον κοινωνικό ρατσισμό του κοινωνικού συνόλου που εξακολουθούν ως νοοτροπία να αποτελούν δομικό χαρακτηριστικό της κοινωνίας. Παρόλο που η Πολιτεία από πλευράς της προσπαθεί για την ενεργοποίηση ενός ολοκληρωμένου κεντρικού σχεδιασμού, που να συνδυάζει τις ανάγκες των ατόμων με αναπηρία με

την εκπαίδευση και την επαγγελματική κατάρτιση και τον επαγγελματικό προσανατολισμό, οι συνεχείς αλλαγές που συντελούνται στην αγορά εργασίας, στις νέες τεχνολογίες και στο γενικότερο κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον, σε συνδυασμό με την μέχρι στιγμής αδυναμία των ατόμων με αναπηρία να υποβοηθούνται με ένα συστηματικό τρόπο και σε συστηματικό χρόνο, δεν τους δίνει την δυνατότητα να είναι σε θέση να ενταχθούν ανά πάσα στιγμή στην αγορά εργασίας. Ένα ακόμα μεγάλο κοινωνικό θέμα-πρόβλημα, κυρίως στην πολιτική της Ελλάδας, είναι η διοικητική γραφειοκρατία αλλά και η έλλειψη, όχι βέβαια παντελής, υποδομών πρόσβασης των ατόμων με αναπηρία, σε κτίρια και υποδομές, με συνέπεια τη μη διευκόλυνση της συμμετοχής αυτών στην κοινωνική ζωή.

Πολιτικές αντιμετώπισης για την απασχόληση των ΑμεΑ και των δικαιωμάτων αυτών θεωρούνται σημαντικές ενεργητικές πολιτικές και πρόοδοι που στοχεύουν στην ενθάρρυνση των εργοδοτών για την πρόσληψη ατόμων με αναπηρία. Ενώ ακόμα σημαντική πρόοδο έχει γίνει και στην εμφάνιση όλο και περισσότερων Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων (ΚΟΙΝΣΕΠ) και πιο συγκεκριμένα σε Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις Ένταξης που απευθύνονται σε ευάλωτες ομάδες πληθυσμού που στόχο έχουν την υποστήριξη και προάσπιση των ανθρώπινων δικαιωμάτων μέσω της ένταξης στην οικονομική και κοινωνική ζωή.

Σημαντικές κινήσεις από μεριάς της ΕΕ και των κρατών μελών της είναι βέβαια η δέσμευση για την διαμόρφωση πολιτικής για την βελτίωση της κοινωνικής και οικονομικής κατάστασης των ατόμων με αναπηρία, με βάση τη Συνθήκη για τη λειτουργία της ΕΕ και τον Χάρτη των Θεμελιωδών δικαιωμάτων αλλά και η δράση του Ευρωπαϊκού Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων που τονίζει το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία για εισοδηματική στήριξη αλλά κυρίως το δικαίωμα στη συμμετοχή σε μια αγορά εργασίας και σε ένα γενικότερο πλαίσιο εργασιακού περιβάλλοντος, προσαρμοσμένου στις ανάγκες των ατόμων με αναπηρίες.

Φαίνεται λοιπόν πως η πολιτεία τα τελευταία χρόνια καταβάλλει σημαντικές προσπάθειες για την στήριξη των ατόμων με αναπηρία τόσο στην αγορά εργασίας όσο και στην παροχή διαφόρων κοινωνικών δικαιωμάτων. Νομοθετικά κείμενα και συμβάσεις προωθούν το χρέος της πολιτείας για την διασφάλιση των δικαιωμάτων, την ίση μεταχείριση και τα ίσα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία. Εκτός από τις νομοθετικές και θεσμικές δράσεις της πολιτείας σημαντική κίνηση για την επίτευξη των ανωτέρω στόχων είναι η αύξηση της ευαισθητοποίησης των πολιτών και κυρίως των νέων ατόμων. Η υπενθύμιση στο κοινωνικό σύνολο της σημαντικότητας της αλλαγής στάσης και αντίληψης αλλά και την απόκτηση συνείδησης απέναντι στα καθημερινά προβλήματα που αντιμετωπίζουν εξίσου τα άτομα με αναπηρία και την υπενθύμιση την έμπρακτης αποδοχής και αλληλεγγύης. Με αυτόν τον τρόπο θα συνεισφέρει το κοινωνικό σύνολο στη δράση της πολιτείας για την μείωση των ανισοτήτων, του κοινωνικού αποκλεισμού και θα συμβάλλει στην δημιουργία μιας κοινωνίας ίσων ευκαιριών, δίκαιων όρων συμμετοχής στην εργασία και ίσων δικαιωμάτων στην κοινωνική φροντίδα και κοινωνική προστασία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ-ΠΗΓΕΣ

Κώστας Κοσμάτος, «Το θεσμικό πλαίσιο για τα άτομα με ειδικές ανάγκες στην Ελλάδα», Συλλογή Βασικής Νομοθεσίας, εκδ.Σακκουλα, 2002.

Π.Νάσκου-Περράκη, Μ.Γάκη, «Η νομοθεσία για τα άτομα με αναπηρίες», εκδ.Αντ.Ν.Σακουλα, 2004

Ολγα Γιώτη-Παπαδάκη, «Ευρωπαϊκή πολιτική ολοκλήρωση και πολιτικές Αλληλεγγύης», Αναθεωρημένη έκδοση, εκδ.Κριτική, 2010

Handbook Inclusive Companies- Εγχειρίδιο για Εταιρίες χωρίς αποκλεισμούς (Employability Disability Growth Entrepreneurship), online: https://www.edge-erasmus.eu/courses/wp-content/uploads/2020/10/Handbook-Inclusive-Companies_GR.pdf

Ένταξη των ΑΜΕΑ στις επιχειρήσεις στα πλαίσια εταιρικής κοινωνικής ευθύνης: η περίπτωση της Ελλάδας, Διπλωματική εργασία-Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη 2015, Λορέντζου Ευθυμία, <https://dspace.lib.uom.gr/handle/2159/18818>

Εγχειρίδιο Προγράμματος EDGE – Απασχόληση, Αναπηρία, Ανάπτυξη, Επιχειρηματικότητα, 2019

Εγχειρίδιο Προγράμματος EDGE – Ενίσχυση των Ικανοτήτων των Ατόμων με Αναπηρία και Προώθηση της Ένταξής τους στην Αγορά Εργασίας – Σύντομος Οδηγός, 2019

Πρόγραμμα Ψηφιακής Διακυβέρνησης Πρόγραμμα Διαύγεια <https://diavgeia.gov.gr/doc>

Τράπεζα Πληροφοριών Νομοθεσίας, e-nomothesia.gr

Entrepreneurship and self- employment by people with disabilities, John Kitching, Kingston University (oecd.org/cfe/leed/background-report-people-disabilities.pdf)

Ζητήματα εργασιακής ένταξης των ΑμεΑ, 7 Δεκεμβρίου 2020, Κωνσταντίνα Μπαλατσούκα, ψυχολόγος, <https://nevronas.gr/zitimata-ergasiakis-entaxis-ton-amea>

Κοινωνικό κράτος δικαίου Υπό το πρίσμα της συνταγματικής αναθεώρησης του 2001 (άρθρο 25 παρ.1 Σ) και του Ευρωπαϊκού Κοινοτικού Δικαίου, 2005, Ιωάννης Δ. Ιγγλεζάκης

Διαδικτυακή πύλη της Βουλής των Ελλήνων, το Σύνταγμα, <https://www.hellenicparliament.gr/Vouli-ton-Ellinon/To-Politevma/Syntagma/article-25/>

Διαδικτυακή πύλη της Βουλής των Ελλήνων, Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/f3c70a23-7696-49db-9148-f24dce6a27c8/FEK%20211-A-24-12-2019%20NEO%20SYNTAGMA.pdf>

Νομικό Συμβούλιο του Κράτους, <http://www.nsk.gr/web/nsk/anazitisi-gnomodoteseon>

Εφημερίδα της Κυβέρνησης – Εθνικό τυπογραφείο, <http://www.et.gr/SearchFek>

Department of Economic and Social Affairs Disability, United Nations, <https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html>

Convention on the Rights of Persons with Disabilities and Optional Protocol,
<https://www.un.org/disabilities/documents/convention/convoptprot-e.pdf> (full text)

Department of Economic and Social Affairs Disability, United Nations, Committee on the Rights of Persons with Disabilities, <https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities/committee-on-the-rights-of-persons-with-disabilities-3.html>

United Nations, Human rights, office of the high commissioner,
<https://www.ohchr.org/sites/default/files/res2856.pdf>

Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT>

Επίσημος ιστότοπος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/economy-works-people/jobs-growth-and-investment/european-pillar-social-rights/european-pillar-social-rights-20-principles_el